

«Соловецька проща» — 2013

ВІДЛУННЯ АКЦІЇ
«ВІСЛА»

3

ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ

4-5

КОЛИ ПОПРОЩАЄМОСЯ
З КУМИРАМИ?

6-7

КІНО І ДОЛЯ

Уранці 2 серпня 2013 року від Покровської церкви, що на Подолі в Києві, після святкової вранішньої служби на честь пророка Іллі та благословення владики Володимира Черпака, відбув автобус із тридцятьма шістьма українцями. Вони вирушили в далеку дорогу у понад дві тисячі кілометрів на північ: Санкт-Петербург, Петрозаводськ, Медвежегорськ, урочище Сандармох, порт Кем на березі Білого моря, Соловецькі острови. Ця українська «Соловецька проща» відбулася вже в'ятнадцяте. Цього року її проведення підтримали Київська міська рада та благодійний фонд «Велика родина».

Євген БУКЕТ,
спецкор «Слова Просвіти»
Фото автора

Із 2006 року експедиції на Дні пам'яті жертв політичних репресій, які відбуваються в урочищі Сандармох, що в Карелії, та на Соловецьких островах, організовує Григорій Куценко — голова Київського товариства політв'язнів і жертв репресій. Як завжди, у складі української делегації священник, кобзар, колишні політв'язні та їхні нащадки, дослідники історії політичних репресій, журналісти з кількох міст України.

3 серпня українська делегація відвідала у Санкт-Петербурзі меморіальне кладовище «Левашівська пустинь», де покояться сотні тисяч жертв комуністичного терору, зокрема й 507 соловецьких в'язнів.

4 серпня в Петрозаводську зустрілися з членами Карельської республіканської громадської організації «Товариство Української культури «Калина», відвідали Національний музей Республіки Карелії. Зустріч українців Карелії з українською делегацією, яка приїздить на Дні пам'яті, — завжди непересічна подія в житті Петрозаводська. Цього року її відвідали міністр із питань національної політики, зв'язків із громадянськими, релігійними об'єднаннями та ЗМІ Республіки Карелії Лана Мігунова та голова Петрозаводського міського округу Николай Левін.

5 серпня в урочищі Сандармох, що на півдні Карелії, в місці розстрілів 1930-х років, де покояться близько 10 тисяч невізників 60 національностей, відбувся жалобний мітинг і панахида за участю громадськості Росії, України, Польщі, Литви, Естонії. У Сандармосі 2004 року стараннями Карельського товариства української культури «Калина», її тодішнього голови Лариси Скрипникової, відкрито величний пам'ятник — козацький хрест «Убієнним синам України» (автори Микола Малишко та Назар Білик). Українська делегація також відвідала перші шлюзи Біломорсько-Балтійського каналу, що починається неподалік.

До речі, Дні пам'яті жертв політичних репресій на півночі Росії відбуваються щорічно з 1989 року, тобто впродовж 25 років. І лише цього року вперше участь у них узяв Голова Карелії — Олександр Худілайнен.

6—8 серпня українці взяли участь у Днях пам'яті на Соловецьких островах. На місці розстрілу політв'язнів, біля каменя із написом «Соловецьким узником», відслужили панахиду, відбувся жалобний мітинг. Учасники «Днів пам'яті» відвідали Соловецький кремль, що від 25 травня 1920-го до 2 листопада 1939 року був місцем ув'язнення і загибелі сотень тисяч в'язнів, побачили камеру, де 25 років просидів останній отаман Січі Запорозької Петро Калнишевський, огляну-

ли експозицію Соловецького державного музею-заповідника «Соловецький табір особливого призначення 1920—1939 рр.», Секіру гору, на схилах якої знайдені масові поховання в'язнів радянських таборів, відвідали кілька екскурсій. Також українська делегація взяла активну участь у спільному з товариством «Меморіал» круглому столі, присвяченому увіковічненню пам'яті жертв репресій.

На зворотному шляху учасники «Соловецької прощі» мали можливість відвідати місто Псков і Святогірський монастир, де поховано Олександра Сергійовича Пушкіна. *Детальний репортаж про Дні пам'яті жертв політичних репресій у Росії та місця, які відвідала українська делегація, читайте в наступному числі «Слова Просвіти».*

8-9

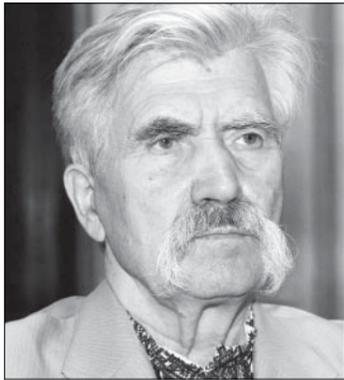
ПОЕТ ДМИТРО ЧИСТЯК

15

Без національної честі й людської совісті

Левко ЛУК'ЯНЕНКО,
Герой України, Академік АБШУ
(дійсний член Академії вищої
школи України)

У Верховній Раді України 148 зрадників! Стаття 17 Конституції України проголошує: “Захист суверенітету і територіальної цілісності України є... найважливішими функціями держави”.

148 народних депутатів України написали звернення до голови Сейму польського парламенту із закликом щодо дій Української Повстанчої Армії та українських націоналістів.

Група зі 148 осіб складається із депутатів вищого законодавчого органу української держави, отже, вони порушили згадану статтю Конституції.

Що сталося?

Сенат республіки Польща 20 червня 2013 року ухвалив постанову з приводу 70-х років подій у липні 1943 року на Волині. Боротьбу УПА проти польської окупації Волині частина польських політиків схильна тлумачити як внутрішньопольські події і Волинь вважати східними теренами Польщі, а жертви збройних сутичок як геноцид поляків Українською Повстанчою Армією.

Замовчування польсько-го геноциду українців західних етнічних земель України, спотворення характеру боротьби між українцями й поляками

перед і в роки II Світової війни та територіальні претензії на Волинь у XXI сторіччі глибоко обурюють українців. Ось приклад польського мислення: 14 липня 2013 року в головних новинах (їх можна дивитися у Києві через супутник о 21.00 за київським часом) польське телебачення заявило: “...Луцьк — головне місто польської Волині”. Чуєте, 148 підписантів: “польської Волині”?! Вам це подобається?

Ви, 148 народних депутатів України, в останньому абзаці вашого звернення до очільниці польського Сейму пишите: “*Тому звертаємося до Вас як до маршалка Сейму з гарячим проханням про підтримку постанови Сенату про визнання волинської бойні фактом геноциду, здійсненого Союзом Українських націоналістів — Українською Повстанчою Армією, а також про засудження злочинів українських націоналістів*”.

Ви, 148 парламентарів, не знаєте, що геноцид може здійснювати держава, і тільки вона, а УПА не була державою? Між вами, як видно, немає жодного, знайомого з міжнародним правом.

Пишите: “люднобвиство, вчинене Союзом українських націоналістів — Українською Повстанчою Армією”. Так можуть писати люди, які не знайомі з українськими назвами українських реалій. (Чи не прислали вам текст із Москви?). Неймовірно, щоб із 148 парламентарів не було жодного, хто б підказав належні українські назви!

Ви, підписанти, не знаєте, що польська держава, будучи неспроможною розбити зброєю УПА-Захід, вдалася до виселення всіх українців із так званого Закерзоння (Лемківщина, Підляшшя, Надсяння, Сокальщина, Ровщина та Холмщина) — разом близько 19,5 тис. кв. км, де мешкало 1,5 млн українців. Їх польська держава, роз-

порошивши, виселила з етнічних українських земель у західні райони Польщі.

Ви, підписанти, так ненавидите Україну, що заперечуєте норму міжнародного права про право окупованого народу братися за зброю для боротьби проти окупанта. І звинувачуєте УПА в “народобвистві” поляків (на українській, а не польській землі!). Так ви можете звинувачувати козаків, що убили на своїй землі загарбників татар, турків, поляків, москвитів... А чого не звинувачуєте УПА в убивстві німців, адже їх також убивали вояки УПА?

Опам'ятайтеся, ви ж депутати вищого законодавчого органу Української держави і в силу службового становища зобов'язані захищати суверенітет і територіальну цілісність України, а ви ганьбите Україну перед Польщею і Європою.

Закликаючи голову польського Сейму безпідставно звинувачувати УПА в геноциді поляків, ви надаєте іноземній державі допомогу в проведенні підривної діяльності проти України, тобто коїте злочин, що його Кримінальний кодекс України (ст. 111) кваліфікує як зраду і карає позбавленням волі на 10—15 років.

Ви — зрадники! І члени Партії регіонів та Комуністичної партії викрили перед усім українським народом антиукраїнську суть своїх партій.

Проти вас, підписантів, Генеральна прокуратура зобов'язана порушити кримінальну справу, а президент України з огляду на дискредитацію парламенту майже третьою його складу задля збереження честі української нації має розпустити Верховну Раду й призначити вибори нового її складу.

Не можна жити без національної честі й людської совісті!

24 липня 2013 року

Пляма ганьби і політичної глупоти

Анатоль КАМІНСЬКИЙ,
професор, доктор, голова Політичної ради Середовища УГВР, США

Леонід Кравчук, перший Президент сучасної Української держави назвав звернення, чи пак прохання, 148 українських парламентарів до польського Сейму, визнати події на Волині 1943 року геноцидом, “антинаціональним кроком і зрадою”. Притому він вказав, що з польського боку “...безвідповідальна заява про “геноцид поляків на Волині” не відповідає ані історичним фактам, ані юридичним визначенням цього явища. Польські політики говорять лише про польські жертви, нехтуючи пам'яттю загиблих українців.

Тут ми не торкатимемося історії та аналізу польсько-українського конфлікту, що про нього мова, а займемося лише самим “актом”, чи радше вчинком, українських народних депутатів, які письмово звернулися до парламентарів польського Сейму. А саме, що означає цей ганебний і безпрецедентний в історії дипломатії та міжнародних відносин “акт”, які його наслідки й імплікації, передовсім для самих підписантів, Верховної Ради України й Української держави загалом.

Леонід Кравчук, який якраз є Головою Конституційної Асамблеї, що працює над новими доповненнями до Конституції України, виразно кваліфікував “прохання” українських депутатів як антинаціональний крок і національну зраду. Ipso facto, кожний із підписантів став НАЦІОНАЛЬНИМ ЗРАДНИКОМ, кожний із них дискваліфікував себе як народний депутат і позбавив себе мандата обрання народу. Ба більше — він вчинив злочин,

яким мають зайнятися відповідні юридичні установи.

І водночас ця численна група національних зрадників сумарно кинула не лише пляму ганьби і політичної глупоти, невігластва та примітивної короткозорості на ВРУ як інституцію, а таким “чином” конституційно-правно і організаційно-ділово зробила парламент насправді нелегітимним і недієздатним. Адже кожен мусить розуміти, що в українському парламенті немає і не може бути місця для національних зрадників. Якщо він має бути справді парламентом.

Коротко: підписанти створили парламентську кризу, яка, очевидно, б'є не лише по іміджу Верховної Ради, а й держави загалом.

Вони допустилися національної зради, яка є антидержавним кримінальним актом. А з погляду міжнародних відносин і філософії міжнародного права національна зрада має навіть “ширші параметри”, ніж зрада державна...

Задумаймося бодай на хвилину, яким є парламент, де сидить “фракція” 148 національних зрадників, тобто 148 національних злочинців. І на “що” вона перетворила парламент...

І тому цією “аферою” мусив би зайнятися не лише Конституційний суд, а й інші верховні юридичні установи, як, наприклад, Вищий адміністративний суд, Верховний Суд і Рада юстиції, Генеральна прокуратура.

Водночас йдеться про те, щоб швидше вийти з цієї злочинно-компрометуючої “ями”, в яку підписанти впхнули Верховну Раду України та ще й зробили це за дорученням “сусіда” із півночі...

Ми бачимо дві можливості для виходу з цієї кризи. Перша — відкликання тих 148-х “депутатів-підписантів” і їх заміна за партійними списками іншими членами з Партії регіонів і з партійок її союзників. У випадку підписантів-мажоритарників — після позбавлення їхніх мандатів — проведення нових виборів.

Друга — це розпуск теперішньої ВР і проведення нових парламентських виборів. Цього повинна вимагати не лише організована опозиція, а й весь народ, який шанує себе, зберігає власну національну гідність і авторитет свого парламенту й держави.

ЗВЕРНЕННЯ про необхідність підписання Україною Декларації прав корінних народів

Президенту України
Вікторові Януковичу
Міністру закордонних справ
України
Леонідові Кожарі

13 вересня 2007 року Генеральна асамблея ООН на 61 сесії схвалила Декларацію про права корінних народів. Її підтримали 143 держави. Проти — Австралія, США, Канада і Нова Зеландія. Утримались — 11 держав, зокрема Азербайджан, Грузія, Російська Федерація і Україна (корінні народи, якої мешкають на території України споконвіків і деякі не мають своєї державності за межами України: українці, кримські татари, караїми, гагаузи).

У постколоніальній Україні найчисельніший корінний народ — українці не мають пропозиційного представництва (щодо

їх чисельності) у представницьких, виконавчих і судових гілках влади. Завершуються процеси позбавлення українців їх прав на надра, землю, водні ресурси. Катастрофічно звужуються права на отримання інформації, дошкільне виховання українською мовою, право на роботу з українськомовним спілкуванням, діловою, технічною, науковою документацією. В Україні створені умови для шахрайського захоплення підприємств установами не українцями, для неймовірного збагачення не українців і для нещадної експлуатації україн-

ців. На черзі позбавлення права українців володіти землею з допомогою так званого законодавства, яке ухвалює більшість Верховної Ради — не українці.

Ознак і фактів неокolonізації корінних народів України під виглядом приватизації та ринкових відносин і втягування держави в нерівноправні союзи цілком достатньо.

Припинити неокolonізацію корінних народів України потрібно через корегування чинного законодавства, виконуючи положення Декларації прав корінних народів, зокрема, статті 8:

“Держави забезпечують ефективні механізми попередження і правового захисту у відношенні:

а) будь-яких дій, які мають за мету або за результат позбавлення їх цілісності як самобутніх народів або їх культурних цінностей, або етнічної самобутності;

в) будь-яких дій, які мають за мету або за результат позбавлення їх своїх земель, території або ресурсів;

с) примусового переміщення населення у будь-якій формі, яке має за мету порушення або підірив будь-якого їх права;

д) примусової асиміляції або інтеграції в будь-якій формі;

е) пропаганди в будь-якій формі, що має за мету заохочування або розпалювання расової або етнічної дискримінації, спрямованої проти представників корінного народу або народу в цілому”.

Вимагаємо термінового підписання в ООН Декларації прав корінних народів. Ухилення влади України від підписання Декларації є не що інше, як свідоме позбавлення корінних народів України права на збереження і розвиток їх в епоху глобалізації на їхній споконвічній території.

За дорученням Громадського руху “Українська Патріотична Альтернатива” **Юрій ШЕПЕТЮК**

м. Київ, 9 серпня 2013 р.

Акція «Вісла» — етнічна чистка з ознаками геноциду

Звернення до Сейму

Депортаційна акція “Вісла” 1947 року — яскравий приклад етнічної чистки з елементами геноциду, здійсненої повоєнною тоталітарною польською державою щодо своїх громадян української національності.

Володимир СЕРЕДА

Комісія національних і етнічних меншин Сейму (нижньої палати парламенту Польщі — ІІІ), яку очолює українець Мирон Сич, після гострих дискусій ще наприкінці минулого року підготувала до розгляду на пленарному засіданні Сейму лаконічний проект резолюції у справі акції “Вісла” (операція уряду соціалістичної Польщі 1947 року з виселення українців з етнічних територій — ІІІ).

Проект резолюції був підготовлений в умовах спротиву різних польських кресових (від “Східні Креси”, “східні окраїни” — польська назва земель України, Білорусі і Литви, які в 1920—1939 рр. входили до складу польської держави — ІІІ) та ветеранських (комбатантських) організацій і опозиційних депутатів.

Згідно з проектом, Сейм констатує порушення основних прав депортованих українців. Сейм визнає використання характерної для тоталітарних режимів засади колективної відповідальності. Сейм визнає ув’язнення — як правило, без правових підстав — майже чотирьох тисяч українців до концтабору в Явожно.

Таким чином, Сейм РП засуджує акцію “Вісла”. Така суть запропонованого проекту резолюції Сейму.

Його розгляд було призначено на 3 січня цього року. Однак не сталося. Конвент сенаторів (дорадчий орган Сейму) і особисто голова Сейму несподівано зняли на невизначений термін це питання з порядку денного. Очевидно, не витримавши тиску.

Депортаційна акція “Вісла” і репресивні щодо українців заходи, які її супроводжували (концтабір у Явожно, діяльність військового суду Оперативної групи “Вісла”) для нас в Україні — депортованих з українських етнічних теренів сучасної південно-східної Польщі — дуже близькі та болючі. Адже ці трагічні події понівечили долі майже 150 тисяч українців — колишніх наших краян, односельців, сусідів, часто родичів.

Для нас безсумнівно, що депортаційна акція “Вісла” — яскравий приклад етнічної чистки з елементами геноциду, здійсненої повоєнною тоталітарною польською державою щодо своїх громадян української національності.

Тож ще на початку лютого 2013 року від імені Об’єднання товариств депортованих українців “Закерзоння” ми звернулися до голови Сейму пані Еви Копач у зв’язку з відмовою роз-

глянути на пленарному засіданні Сейму підготовлений проект ухвали у справі акції “Вісла”.

На жаль, до сьогоднішнього дня відомостей про подальшу долю цього проекту немає. Вважаємо за необхідне оприлюднити наше звернення.

**Маршалкові Сейму Республіки Польща
Пані Еві Копач**

Високоповажна Пані Маршалек Сейму!

Ми, керівники суспільно-культурних товариств і ветеранських організацій депортованих українців із Південного Підляшся, Холмщини, Надсяння, Західної Бойківщини та Лемківщини, які входять до об’єднання “Закерзоння”, звертаємося до Вас у зв’язку з відмовою розглянути на пленарному засіданні Сейму Республіки Польща підготовлений проект ухвали у справі акції “Вісла”.

Депортаційна акція “Вісла” була проведена польським комуністичним режимом на засаді колективної відповідальності під приводом ліквідації уруповань УПА на Закерзонні. Насправді ж факти свідчать, що 1947 року діяльність українського підпілля на теренах південно-східної Польщі не становила реальної загрози для тодішнього режиму.

Справжньою метою акції “Вісла”, яку польські комуністичні правителі у своїх директивних документах із грифами “цілком таємно” і “таємно” старанно приховували, було “остаточно розв’язати українську проблему в Польщі”. Йшлося про тотальну депортацію українців на північно-західні території повоєнної Польщі, “поселяючи їх там у можливі найбільшій розпорощенні”, “де вони швидко асимілюються”, тобто полонізуються.

Щоб остаточно розв’язати у будь-кого сумніви щодо справжньої мети акції “Вісла”, наведемо ще фрагменти з двох нормативних польських документів того часу.

1. Після закінчення акції “Вісла” виявилось, що депортація обминула українців із трьох повітів Люблінського воеводства (Красноставський, Замостянський, Білгорайський), де практично були відсутні прояви діяльності українського націоналістичного підпілля.

Виправляючи цей недогляд, Державний комітет безпеки Польщі у спеціальній інструкції з грифом “таємно” від 1 серпня 1947 року наказав відповідним виконавчим структурам, що “в принципі всі українські родини з цих повітів, незважаючи на ступінь лояльності та партійну приналежність, мають бути виселені”.

2. У таємній директиві Мініс-

Фото: Przeglad

Депортація українців

терства повернутих земель від 10 листопада 1947 року, яка визначала нові засади розміщення українців на західних та північних землях Польщі, зазначалося: “Засадничою метою переселення поселенців “W” є їх асиміляція в новому польському середовищі, літ докласти всіх зусиль, щоб ця мета була досягнута. Не вживати до цих поселенців назви “українець”.

Депортаційна акція “Вісла” супроводжувалася жорстокими репресивними заходами. Через слідчі катівні концтабору в Явожно, як правило, без жодних правових підстав до березня 1949 року проїшло майже 4000 українців. Від нестерпних катувань, знущань, голоду, хвороб там загинуло 162 ув’язнених українці.

На довершення на підставі урядових декретів 1949 року все колишнє майно українців, їх громадських і релігійних організацій перейшло у власність держави.

У часи панування тоталітарних режимів на Закерзонні руйнували церкви, українські цвинтарі, тобто матеріальні свідчення споконвічної присутності українців на цих землях.

Принципово важливою, на наш погляд, є також правова оцінка акції “Вісла” — її фактична нелегальність. Адже рішення про примусову депортацію українців ухвалили Політбюро ЦК ПРП і неконституційна Президія Ради Міністрів, які не мали компетенції для ухвалення таких рішень.

Як заявили учасники ІІ Конгресу українців у Польщі, що відбувався із нагоди 65-річчя акції “Вісла” 28—29 квітня 2012 року в Перемишлі, “мети, яку поставила перед собою польська комуністична влада, не досягнуто”.

Тож не дивно, що під час підготовки та попереднього розгляду в Сеймі виваженого проекту ухвали у справі акції “Вісла” антиукраїнські кресові та комбатантські організації, виправдовуючи цю злочинну акцію комуністичної влади, своїми зверненнями, протестами зчинили небувалий тиск на керівництво Сейму, щоб не допустити її розгляду на пленарному засіданні Сейму.

Допущені ними особисті випадки проти голови сеймової Комісії національних і етнічних меншин українця Мирона Сича залишаємо на їхній совість без коментарів.

Дуже жаль, що такою ж антиукраїнською позицією у Сеймі зайняли представники окремих політичних партій. Дійшло до того, що окремі з них навіть виправдовували злочинну депортаційну акцію “Вісла”, вимагаючи від українців попередньо засудити, з їхньої точки зору, геноцид поляків, здійснений УПА на Волині.

На наше глибоке переконання не можна взаємно пов’язувати депортаційну акцію “Вісла”, здійснену польським комуністичним режимом у повоєнному 1947 році щодо своїх громадян української національності, з взаємною польсько-українською боротьбою на Волині, яка точилась у складні воєнні роки за політичне і державне майбутнє цієї землі.

Дуже прикро, що під час цієї братовбивчої збройної боротьби, яку часто інспірували та підтримували зовнішні сили, гинули беззахисні люди похилого віку, жінки, діти. Гинули і поляки, і українці. Гинули і на Волині, і на Холмщині, в усьому Закерзонні. Гинули не тільки 1943 року, а й у попередні та наступні роки.

Ми схиляємо наші голови перед усіма невинно убієними у ці складні роки.

У політичній і правовій оцінці акції “Вісла”, як і трагічних подій взаємної українсько-польської братовбивчої боротьби сорокових років минулого століття, є неприйнятною політика подвійних стандартів, а тим більше очевидна фальш.

*З повагою,
Голова Об’єднання “Закерзоння”, голова Львівського регіонального суспільно-культурного товариства “Надсяння” Володимир СЕРЕДА;*

*Голова Львівського обласного суспільно-культурного товариства “Холмщина” Іван БАНАШУК;
Голова Львівського обласного суспільно-культурного товариства “Любачівщина” Григорій ГОРОХ;*

Голова Львівського обласного товариства Всеукраїнської організації “Лемківщина” Степан МАЙКОВИЧ;

Голова Івано-Франківського обласного суспільно-культурного товариства “Надсяння” Григорій КЕРНИЦЯ;

Голова Івано-Франківського обласного суспільно-культурного товариства “Бойківщина” Дарія ПЕТРЕЧКО;

*Голова Тернопільського обласного суспільно-культурного товариства “Надсяння” Василь МОСУЛА;
Голова Волинського обласного ветеранського громадсько-культурного товариства “Холмщина” Микола ОНУФРІЙЧУК;*

*Голова Рівненського суспільно-культурного товариства “Забужжя” Петро КУДЕЛЯ
Українська правда — Історична правда 30.07.2013*

Алексеев Ігор Вікторович
Барвіненко Віталій Дмитрович
Березкін Станіслав Семенович
Богословська Інна Германівна
Богуслаєв В’ячеслав Олександрович
Бондаренко Олена Анатоліївна
Борт Віталій Петрович
Васильєв Олександр Андрійович
Волков Олександр Анатолійович
Воропаєв Юрій Миколайович
Голуб Олександр Володимирович
Гордієнко Сергій Володимирович

«Двічі герої»: підписанти провокаційного листа до Сейму, які минулого скликання ВР голосували за мовний закон «Ка-Ка»

Дейч Борис Давидович
Єгоров Олександр Миколайович
Єдін Олександр Йосипович
Зубик Володимир Володимирович
Калетнік Григорій Миколайович
Кий Сергій Вікторович
Кінах Анатолій Кирилович
Клімов Леонід Михайлович
Клюєв Сергій Петрович

Козуб Олександр Андрійович
Колесніченко Вадим Васильович
Кузьмук Олександр Іванович
Кунченко Олексій Петрович
Ландик Валентин Іванович
Литвинов Леонід Федорович
Лук’янов Владислав Валентинович
Макєєнко Володимир Володимирович
Малишев Володимир Степанович

Мальцев Володимир Олександрович
Мармазов Євген Васильович
Матвєєв Валентин Григорович
Мхітарян Нвер Мнацаканович
Наконечний Володимир Леонтійович
Нетецька Олена Анатоліївна
Олійник Володимир Миколайович
Пінчук Андрій Павлович
Самойленко Юрій Павлович

Селіваров Андрій Борисович
Симоненко Петро Миколайович
Стоян Олександр Миколайович
Табачник Яків Піневич
Тедєєв Ельбрус Сосланович
Турманов Віктор Іванович
Царьов Олег Анатолійович
Цибенко Петро Степанович
Чечетов Михайло Васильович
Шпенев Дмитро Юрійович
Щербань Артем Володимирович
Яценко Антон Володимирович

Про успіхи, перезавантаження

Любов Голота: Наша газета з номера в номер друкує матеріали до 145-річчя “Просвіти”. Я сподіваюся, що Ви також їх читаете і маєте нагоду порівняти діяльність просвітян минулого і сучасних. Мене особисто вражає подібність проблем, які стоять перед нами. Будь ласка, про чернігівську “Просвіту” в історичному дискурсі.

Василь Чепурний: Безумовно, я читаю кожне число “Слова Просвіти” і про історичний дискурс чернігівської “Просвіти” міг би писати сторінками. Але Ви маєте рацію в головному — проблеми все ті ж. Пригадується, як Михайло Коцюбинський жалівся (з пам’яті цитата не точна): “хочемо провести вечір — не дають, хочемо концерт — забороняють...” Хоч і концерт Миколи Лисенка чернігівська “Просвіта” організувала, і гроші хворому Івану Франкові збирала, зрештою, літературні суботи та понеділки в садибі Михайла Коцюбинського також були просвітянськими заходами. Уже те, що саме там подав несміливий голос Павло Тичина, варте пошани...

Проте хочу наголосити, що якою б не була влада сьогодні, “Просвіта” має набагато кращі умови для роботи. Інша річ, що робітників мало (знову аналогія — на це ж нарікав і діяч чернігівської та київської “Просвіти” “вредний” Борис Грінченко).

Л. Голота: Так, кому, як не Вам, знати ці умови: Ви очолюєте “Просвіту” два десятиліття. Отже, розкажіть нашим читачам про своє об’єднання.

В. Чепурний: Маєте рацію, очолюю чернігівську “Просвіту” вже давно. Треба шукати заміну. Але на нещодавній звітно-виборній конференції знову обрали мене, хоча зібрання було бурхливе й критичне, свідком чого був і заступник голови ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка Микола Нестерчук.

Коли на тій же конференції я прозвітував про нашу роботу тільки за чотири місяці і тільки цього року, дехто не повірив: кажуть, спеціально все попідгрівав... Отже, чернігівська обласна “Просвіта” сьогодні — це доволі широка видавнича діяльність (більше 20 книг, заснування журналу “Сіверянський літопис”, газета “Сіверщина”), книготоргівельна робота: чотири роки ми тримали маленьку “Добру книгу”, а згодом за допомогою міської ради відкрили культурно-мистецький центр “Інтермеццо”. На жаль, рейдерським чином його захопило подружжя підприємців.

Підтримка УПЦ Київського патріархату: не тільки перші громади створювали просвітяни, а й сьогодні скрізь, де тільки виникає православний осередок, — там просвітяни. Наприклад, парафія у селі Рубанка Бахмацького району відкрита завдяки голові Бахмацької районної “Просвіти” Олегу Калиняку; настоятель батуринської церкви, отець Роман Кривко, з яким і Ви знайомі, відкрив просвітницько-церковний дім: там і станиця “Пласту”, і вишивальниці — я навіть бачив портрет Шевченка, виконаний пластунами із... кави.

Гостра реакція на наступ ворогів української мови: ось нещодавно чернігівська міська “Просвіта” прийняла гостру заяву на соціальну рекламу від міської ради з усяким “прекрасним дальком”. Написали про це у “Сіверщині” й сьогодні я це озвучив на оргкомітеті до Дня незалежності.

А трохи раніше ми надіслали листа Національній раді з питань

телебачення і радіомовлення з протестом проти неукраїнської мови в ефірі fm-радіостанцій Чернігівщини.

Це й прес-клуб “Просвіта”, у якому відбуваються прес-конференції народних депутатів від українських партій; презентації книжок: скажімо, нещодавно ми представили книжки про земляків Миколи Міхновського, які воювали в армії УНР, книжку Миколи Гриценка “Самар-і-я” (гарна книга, скажу я Вам!) тощо.

Одне ноу-хау (хай мене пробачить мій викладач Олександр Данилович Пономарів за вживання чужинських слів) від ніжинської “Просвіти” — вони встановлюють великий щит (потеперішньому білборд) із серії “Шануймо великих українців!” Уже були Павло Скоропадський, Володимир Вернадський, зараз Василь Стус, у вересні, до 95-річчя, буде Ігор Качуровський.

Л. Голота: Я давно захоплююся просвітянами м. Ніжин. Чого варти ініціативи й справи подружжя Астаф’євих, колишнього голови “Просвіти” отця Олександра Морозова. До речі, чи тривають вони й далі? Де газета “Просвіта”, де ціла низка заходів, які ініціював Олександр Морозов і чому він покинув “Просвіту”? І вивішуючи білборди, варто було б, на мою скромну думку, Вашому заступникові Миколі Шкурку державний прапор демонструвати над своїм офісом у тому вигляді, як це передбачено Конституцією. Це так, між іншим.

В. Чепурний: Після від’їзду подружжя Астаф’євих до Києва “Просвіта” у Ніжині справді затихла — так часто буває після відходу яскравих людей. До речі, а чому “Просвіта” їх у Києві не використовує, вибачте за таке прагматичне слово? Отець Олександр Морозов працює й далі — він із головою поринув у музей рідкісної книги та в справу Всіхсвятської парафії. А головою обрано викладача Ніжинського університету імені Миколи Гоголя Юрія Бондаренка, який, зокрема, намагається затягнути (на жаль, це слово тут доречно) вчителів та викладачів української мови якщо не в “Просвіту”, то хоча б в Асоціацію викладачів української мови. Не йдуть, лінуються... А щодо прапора біля офісу підприємства Миколи Шкурка, то він у нього жовто-блакитний. Як і був в українській національній традиції...

Л. Голота: Вимагаючи від влади виконання статей Основного Закону, треба й самим їх дотримуватися. А Олександр Астаф’єв — наш улюблений автор. Друкується у нас частіше, ніж у “Сіверщині”.

Напередодні чергового просвітянського з’їзду, який відбудеться у Києві 14 вересня ц. р., редактор тижневика “Слово Просвіти” Любов Голота запропонувала голові чернігівської “Просвіти”, головному редакторові тижневика “Сіверщина” діалог. За допомогою Інтернету він відбувся. Сподіваємося, що читачі газет (редактори домовилися, що обидва тижневики його надрукують) долучаться до розмови, висловлять свої думки про подальший розвиток і роботу ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, діяльність первинних організацій, районних і обласних об’єднань.

Центральне правління ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка підтримало ідею чернігівських просвітян “про перезавантаження”. Отже, дорогі читачі, долучайтеся до діалогу Любов ГОЛОТА—Василь ЧЕПУРНИЙ.

ні”. Пише чудові книги й вчить майбутніх письменників. Щойно Ви назвали заяви обласної “Просвіти” як форму Вашої діяльності. Я читала Вашу звітну доповідь, Ви говорите про те, що провели кілька круглих столів і виступили з подібними заявами. І там само критикуєте Центральне правління за любов до круглих столів і заяв. Смію стверджувати, що круглий стіл сьогодні — одна з найпопулярніших форм спілкування громадських організацій із суспільством. Думаю, Ви розумієте, про що я. Шлях на телебачення просвітянам перекрито, як і іншим невідомим структурам. Скажімо, скільки Ви разів виступили на чернігівських теле- й радіоканалах, які програми готують просвітяни для ЗМІ?

В. Чепурний: Я не проти круглих столів взагалі — я проти круглих столів, що практично ніде не висвітлюються. Ми проводимо круглі столи з широким громадським розголосом. І я постійно виступаю на радіо й телебаченні, так само й інші наші просвітяни — історик Сергій Павленко, травознай Іван Просяник, поетеса Надія Галковська та інші. Я не вірю, що шлях на телебачення й радіо перекритий народним депутатам, професорам, академікам, яких багато в “Просвіті”. У Чернівці всього чотири телекамери — на наших заходах присутні щонайменше дві. У Києві телеканалів — тьма, а на круглих столах “Просвіти” — жодного. Невже хтось забороняє висвітлювати діяльність “Просвіти”?

Л. Голота: Не забороняє, але й не сприяє. Але найактивніше Ви виступаєте в Інтернеті. І очевидно, розумієте, що не є рядовим блогером. Ваші оцінки роботи Центрального правління, на засіданнях якого Ви не буваєте, мають оціночний характер. Це для того, аби цікавіше було читати людям, які взагалі до “Просвіти” не мають жодного стосунку? Тут “священних корів” немає, як і в будь-якій громадській організації, але вибачте, на Вашому сайті “Сіверщина” мені прикро читати про те, що “Слово Просвіти” — газета для своїх, і “треба чогось простішого”. Просвітяни, хоча їх і звинувачували в народництві, а тепер — у маргінальності, поважали один одного і, сподіваюся, поважають. Брутальність, амікошонство не мали би брати гору в стосунках людей, які роблять якщо не спільну, то ту справу, яка мала би бути спільною.

Наші круглі столи відбуваються в Укрінформі в режимі он-лайн, висвітлюються у пресі, можливо, й опосередковано, як скажімо, “Український тиждень” використав прекрасні публікації у “Слові Просвіти” професора Василенка та виступи на круглих

столах, присвячених мовним питанням. Не лукавте, пане Василю, Ви уявляєте просвітянські новини в обсязі новин Інтера чи каналу “Один плюс один”? “П’ятий канал” транслював просвітянські прес-конференції в УНІАН онлайн. І зовсім сумний приклад — Юрій Гнаткевич, народний депутат і тричі голова київської міської “Просвіти” в екран потрапив тільки після того, як його побили регіонали. Хіба С. Шустер викликає на свої програми просвітян, письменників, митців? Була Марія Олійник, якій не дали й слова сказати, хоча сказати було що. Це тоді, коли в Донецьку закривали українські школи.

Інформаційний простір не наш. То що, поїдастимемо одне одного за те, що не є власниками каналів, газет, радіостанцій? Будемо мріяти про спонсорів? Із часів Чикаленка інших Чикаленків не було. А той, справжній, нарікав на наше лінивство і небажання робити спільну українську справу.

В. Чепурний: Спочатку — уточнення. Наведені Вами цитати не є моїми особистими твердженнями: просто виставляти матеріали на сайт мають право кілька людей, я роблю це найчастіше. Тож Вам і здалося, що то мої коментарі. Взагалі, і газету “Сіверщина”, і сайт я свідомо не роблю витворами Чепурного. Нещодавно дзвонив начальник бахмацької пошти Борис Русін: “Дивно — ти у своїй газеті друкуєш критику читачів на свої статті! Це єдина така газета”. Я це роблю свідомо, бо хочу газету-співрозмовника, а не рупор одного редактора.

Л. Голота: “Слово Просвіти” — відкрита для аналітики, критики і самокритики також. Ми позиціонуємося як газета діалогів.

В. Чепурний: Маєте рацію, що інформаційний простір не наш. І тут би годилося принагідно поцікавитися: а що зробили наші народні депутати, щоб він був наш? Ви пам’ятаєте, яку гостру реакцію тоді ще народних депутатів Івана Зайця та Миколи Кульчинського викликав мій виступ на Головній Раді “Просвіти”, коли я сказав, що робота народного депутата — така сама робота, як і інші. Ми їх обрали на цю роботу і дали великі гроші. Якщо не вміють (а йшлося про те, як опозиція допустила ухвалення закону “Ка-Ка”), хай звільнять місце і ми, громадяни, оберемо інших народних депутатів. Власне, так і сталося — замість націонал-демократів, які програли все, навіть мову (у згаданому Вами “Українському тижні” прочитайте про роль Яворівського), прийшли радикальні “свободівці”. Не дай Бог, ще й вони розчарують...

Л. Голота: А чим вони Вас зачарували в цій каденції?

В. Чепурний: Мене зачарувати важко, але “свободівці” почали бити “тушок”, а “ударівці” змусили нардепів більш-менш особисто голосувати. Це вже результат... Але з’ясувати, хто в минулому правий більше, а хто менше — непродуктивно. Треба сьогодні відвоювати інформаційний простір. Ми це робимо “Сіверщиною” і вже тільки цим чернігівська “Просвіта” варта пошани. Але критикуючи Центральне правління за келійність круглих столів, ми наполягаємо на тому, що треба створювати такі інформприводи, щоб і Шустера змусити говорити про “Просвіту”. Скажімо, наша конференція запропонувала Центральному правлінню підготувати й провести по всій Україні акцію “Жовта картка”. Це коли порушникам ст. 10 Конституції просвітяни по всій Україні вручать справді жовті картки попередження, де буде вказано: у разі неприпинення порушення — громадськість залишає за собою право на адекватні дії. Так, це провокація. Але тільки так і можна пробити блокаду, а не виголошуванням гнівних тирад у своєму затишному середовищі...

Л. Голота: Це Ви, мабуть, про “затишок полтавського соцького” (“Коли б я був полтавським соцьким”)?

В. Чепурний: Ціную Вашу іронію.

Л. Голота: Важко уявити просвітян, які навкулачки доносять просвітницькі ідеї рідному народові. Але жовті картки мені сподобалися. Вочевидь, це і є той креатив, який впливає з Вашої ідеї перезавантаження “Просвіти”. Це слово, “перезавантаження”, крутиться в лексиці невеличкої групи чернігівських просвітян із 2009 року. У листопаді 2012-го Ви повідомили, що скоро-скоро прийдуть переміни. Де вони? До речі, коли я подзвонила пані Дарії Чубатій із пропозицією виступити в “Слові Просвіти” і розповісти про тернопільські ініціативи, вона прислала мені листа, що не має жодного стосунку до цього...

Повірте мені як досвідченому читачеві газет, коли хтось-щось колись обіцяє і дуже загадково, то здається, що хтось когось лякає або дурить. Перезавантаження передбачає наявність вантажу, а не маніловських економічних проєктів, сільськогосподарської діяльності, відмови від державного фінансування деяких просвітянських проєктів. По-перше, “Маслосоюз” нам уже не організувати: не вистачить корів у сільській “Просвіті”, навіть такої багатой на пасовища Чернігівщини.

і душевну гармонію

Будь-яка економічна діяльність передбачає початковий капітал. Де він? Коли навіть членські внески не сплачуються і не передплачуються ті видання, які назвали й Ви. Сільськогосподарська діяльність — хіба що з вилами проти латифундистів. Але вила вже у Ляшка, та про це Ви краще знаєте. “Просвіта” має такі завдання і такі традиції, що зречтисся їх — це зрадити наших попередників і українську справу, яка така робиться. День української мови і писемності, День героїв Крут стали державними святами з подачі “Просвіти”. Загальний нагляд просвітянських “Кобзарів” досяг мільйона. Ви все це знаєте. Не витрачаймо газетної площі.

І нарешті співпрацювати чи не співпрацювати з владою? Звісно, моя мрія — аби “Просвіта” була державою у державі. Але для цього потрібна стовідсотково українська держава. То чому не підтримувати те українське в Україні, що все-таки проростає крізь владний бетон? На ті ж Крути ідуть і приходять державні курсанти і воєки — це співпраця чи ні? “Свобода” має реальну владу в Західній Україні і є владою. Чи співпрацювати з нею Волковецькому та іншим? У мене теж є ідея — зробити українські невідільні школи для українців за кордоном при українських посольствах, як це зробила Росія. У них уже діє 90 шкіл. Як я це зроблю без МЗС? Якщо влада сприймає нашу просвітянську ідею і включила у план заходів до 200-річчя Шевченка не одну, а кілька наших пропозицій, то хіба це погано? Впливати на книговидавництво, кіно, концертну діяльність — це справа просвітян? Мене дивує бажання деяких просвітян продатися тій чи тій політичній силі сьогодні, що, безперечно, зруйнує самодостатність нашої організації. На всіх попередніх виборчих кампаніях “Просвіта” підтримувала демократичні сили, але Центральне правління ніколи не диктувало, за кого голосувати. Партії вийшли з лона “Просвіти”, а тепер дехто хоче зробити з неї додатковий ресурс, як то — захопити приміщення, використати напрацьоване “Просвітою”. Маю право це говорити, бо один із батьків “Свободи”, Юрій Ілленко, друкувався в “Слові Просвіти” ще за першої каденції Л. Кучми, а Ірина Фаріон та Андрій Ілленко мали тут малий інформаційний простір, який на ту пору їх задовільняв. Словом, усе змінюється, але бажання деяких просвітянських діячів за будь-яку ціну сподобатися перспективній політичній силі, коли в хід іде “здача” своїх напрацьованих в обмін на примарні дивіденди, відгонить поганим духом.

В. Чепурний: А чого у Вас якась така, я б сказав, хвороблива реакція на перезавантаження “Просвіти”? Та велике перезавантаження потрібне всій державі, бо на принципах олігархічного капіталізму ми повземо в глухий кут. До речі, а хто, як не “Просвіта”, мав би просвітити й наших політиків, і виборців з приводу шкоди олігархату? Чи тоді влада грошей не дасть? Чи сподіваємося все-таки скраєчку примоститися і в цієї влади? Дадуть хоч дуду, хоч півдуду (за Шевченком)...

Ідея перезавантаження “Просвіти” бродить давно і не у вузькій групі чернігівських просвітян. Адже є резолюція зборів ніжинської міської “Просвіти” на цю тему, є ухвала “Тернопільської іні-

У Чернігові біля книгарні “Інтермеццо”. В центрі Чепурний і Голота

ціативи”, під якою стоять підписи просвітян Стрия, Тернополя, Києва, Ніжина, Чернігова, Зборова, Кривого Рогу, є, зрештою, стаття згаданого Вами Юрія Гнаткевича в “Українській правді” (до речі, ось Вам приклад прориву інформаційної блокади, щоправда, Юрій Гнаткевич чомусь себе не ідентифікує з “Просвітою”). Є резолюція заповізької обласної конференції, яка також говорить про необхідність змін. А згадана Вами Дарія Чубата була присутня тільки на одному заході “Тернопільської ініціативи” і справді не може виступати від імені її організаторів.

Абсолютно реальними є економічні плани просвітян, які за них узялися. Приклад — Стрий, де просвітяни створили могутню кредитову спілку, а нещодавно відкрили крамничо продуктів, вирощених своїми людьми. Ми забули принцип “Свій до свого по своє”. Але Ви скажіть Петру Маковецькому — натхненнику економічних справ стрийської “Просвіти”, що у них маніловщина! Навпаки: я переконаний, що саме просвітяни можуть зрушити створення сільськогосподарських малих кооперативів — скажімо, Євросоюз має свої жорсткі умови щодо молока. Якщо нічого не робитимемо — а ні влада, ні опозиція нічого не роблять — то селянська корівка не відповідатиме нормам. І молоко заготовельники не прийматимуть від сільських дворів. Що це означає? Селяни позбудуться корів (уже зараз цей процес вирізання йде активно, але ж ми, інтелігенти, хіба нам до якихось там корів!), молоко вироблятимуть монополісти з пальмовою олією. А село вимириме, бо монополіст не думатиме ні про дорогу до села, ні про церкву, ні про дитсадок. Скажу більше: це ми з Вами як просвітяни і журналісти винні у вимирінні села, бо замість доносити до селян розуміння економічних основ розвитку розвозимо соплі і сльози за вимираючим селом.

А щодо партій — дуже просто: “Просвіта” має бути не позапартійною, а понадпартійною організацією. Про Ляшкові вила Ви в

Києві краще знаєте, бо у нас він тільки шумить, як Київ дасть команду — я у цьому впевнений.

Із владою ж треба співпрацювати, бо, як на мене, це взагалі шизофренія, коли “Просвіта” бореться з владою. Хіба що визнаємо, що влада — принесена на багнетах окупантів. Якщо ж наш народ обрав цю владу, то мусимо мати з нею справу. Але співпрацювати, а не жити за рахунок подачок від неї. Безумовно, було б нерозумно тому ж шанованому Волковецькому відмовлятися від фінансування з обласного і районних бюджетів. Нам же в Чернігові це ніколи й не снилося. Від Центрального правління ми теж, до речі, не отримували фінансування ні на книгарню, ні на утримання офісу, ні на газети (може, кілька разів і було — років з 5 тому на газету), ні на журнал, ні на видання книг. Але живемо — без зайвої скромності у нас приміщення краще, ніж у багатьох галицьких “Просвіт”, а таку газету, як “Сіверщина”, має єдина в Україні “Просвіта”. Тож один із принципів перезавантаження — створити економічну незалежність “Просвіти”, не відмовляючись від грошей бюджету на конкретні проекти. І в цьому сенсі й чернігівській “Просвіті” також необхідне перезавантаження.

Л. Голота: По-перше, жодної хворобливості, бо хвороба — це говорити і не робити. Або ж руйнувати те, що вже маєє. Приклад — “Сходи” та “Інтермеццо”, які приносили Вам неабиякі дивіденди. Ви їх розтерли одним махом. А до цього ж похвалялися, що це досягнення просвітян. Микола Шкурко — успішний бізнесмен. Слава йому! Скількох просвітян він залучив до свого бізнесу і чому не ризикує на базі власної справи дати їм тим проектам, про які Ви щойно написали? Безперечно, у тих областях, де є мережа сільських “Просвіт”, Ваші пропозиції могли б розглянути, але, скажімо, та ж боротьба з пияцтвом на селі важила б не менше, ніж роздуми про майбутнє. Як відомо з історії, перемагали тільки ті ініціативи, які опиралися і на висловлену

ідею, і на практичну роботу. Перезавантаження обов’язково буде, але здійснять його люди, які практично щось зробили і роблять. Через те поки що це — лиш “багато галасу даремно”. Не в плані нездійсненності перезавантаження, а через відсутність будь-яких нових справ. Не могу сказати, що мене не зачепили розумування, або ж гола теорія про зміну орієнтації “Просвіти” на економічну діяльність, і подібне назване Вами. Кожен член “Просвіти”, як правило, — професійно визначена людина, має коло обов’язків, яких не зречеться. Хіба університетська професура чи сільські вчителі покинуть свої кафедри і підуть господарювати? А ось докласти рук до рівня сільських шкіл, зробити їхніх випускників конкурентоспроможними — це наша справа. І взагалі, чому я до Вас звертаюся? Ні, не для того, аби погасити полум’я перезавантаження, а навпаки — хочу, аби на сторінках “Слова Просвіти” люди говорили про своє бачення діяльності “Просвіти”. Сьогодні в організації багато літніх людей. Кожного дня ми когось втрачаємо. Хто прийде в “Просвіту”? Чим цікава вона для молоді? Чи переорієнтується на проблеми міст, чи саме просвітянство вирушить колись у села, аби створити екологічно досконалі помешкання і поля?

В. Чепурний: Шкода, що ми так близько і так не знаємо одне одного, а послуговуємося чутками. Це я про дивіденди від “Крутих сходів” та “Інтермеццо” — вони полягають у 49,5 тисячах боргу за оренду, який “заробили” на “Просвіту” підприємці-просвітяни Жогалки, та 23 тисячах боргу за приміщення офісу також від них. Тож і не дивно, що правління чернігівської “Просвіти”, кілька разів розглядаючи це питання, знову й знову вирішувало виселити цих маніпуляторів з офісу “Просвіти”. “Інтермеццо” вони, до речі, захопили рейдерським чином і хотіли втнути такий же фокус із другим приміщенням.

Зрештою, дві конференції — міська та обласна — слухали цих Жогалок і не сприйняли їх “аргументів”.

До речі, галерея “Крути сходи” діятиме й надалі — після ремонту. Отож ми творимо й надалі. Зауважте — без бюджетних коштів.

А коли пані Марія Олійник нарікає, що в Донецьку нема української книгарні, то я не розумію, чому з бюджетних мільйонів, які щороку виділялися всеукраїнській “Просвіті”, кількасот тисяч не надано для книгарні у Донецьку. Це до питання, хто створить...

Л. Голота: Тепер про владу. Пана Василю, Ви ж самі були у владі — ходили туди від “Просвіти”. Колісь за Л. Кравчука у кожному управлінні культури працювали просвітяни. Перше скликання Верховної Ради мало серед депутатів добрий десяток просвітян. Врешті, хіба не для того ми так активно переймаємося виборами різних рівнів, аби представляти “Просвіту” у владі? Я не даремно на початку нашої розмови пропонувала Вам шукати аналогій в історичній діяльності “Просвіти”. І австрійська, і польська, і навіть царська російська влади мусили виділяти якусь дециму на просвітянську роботу. Не тому, що хотіли її підкупити, а тому, що закони веліть владі зважати на інтереси народу, який представляла “Просвіта”. Матица хорватська сьогодні у Хорватії повністю володіє державним книговидавництвом. А ще десять років тому була на повному утри-

манні республіки. Ми всі — платники податків. І якщо державний бюджет виділяв колись окремим рядком кошти на діяльність “Просвіти”, то ми ці кошти повернули книгами, фільмами, дисками, комп’ютерними програмами, які безкоштовно роздавали школярам, студентам, бібліотекам і т. ін. Як економічна незалежність, якої ми всі так прагнемо, має досягатися негайно, коли в нашому статуті вказано, що ми не маємо права на економічну та підприємницьку діяльність? Ми не можемо таємно порушувати закони, борючись за дотримання Основного Закону. Це ж очевидно. Тому я впевнена, “Просвіта” збереже вивірені форми діяльності і напрацює нові. Ви тут згадували Ю. Гнаткевича, який тричі очолював київську “Просвіту” і міг давно зробити все те, про що говорив і в “Українській правді”, і на сайті “Сіверщина”. Невже хтось тримав народного депутата за поли? Та нічого подібного. У Юрія Гнаткевича тоді були інші плани, гоноровіші.

В. Чепурний: Микола Шкурко якраз фінансово підтримує ініціативи ніжинської “Просвіти”. Чи Ви думаєте, що білборди — це безкоштовно? Зрештою, завдяки Шкурку видано багато книг — ось останнє видання “Лірики” лауреата Шевченківської премії Ігоря Качуровського побачило світ завдяки коштам Миколи Шкурки.

Л. Голота: То видав же книжки, а не маслобібно затіяв...

В. Чепурний: ...а насінням олійних культур він і зайнятий. Чи маслобібною, як Ви назвали.

Л. Голота: Я про корівку, а не про соняшники, які, до речі, виснажують землю. Гроші виділяються, і Ви це добре знаєте, Василю, тільки на ті програми, які не тягнуть за собою комерційної діяльності: книгарня — це комерція. Якщо це не народна книгарня. Але сьогодні ніхто не каганує, бо всі ми хочемо просвітянських порталів у мережі.

В. Чепурний: А ми в Чернігові чомусь зуміли відкрити і кілька років утримувати українську книгарню. Не порушуючи законів. Хто хоче зробити, шукає можливості, хто не хоче — причини. Хіба “Просвіта” не могла за ці всі роки по всій Україні відкрити в кожному місті книгареньки хоч по 20 квадратних метрів? Могла.

Ми не галасуємо, а діло роками робимо. Тож і маємо повне право говорити про перезавантаження. Галасують ті, кого позбавили бюджетної поїлки.

І про економічну діяльність. Якраз новий Закон “Про громадські організації” дає таку можливість. Просто Статут треба узгодити з ним.

І проблеми молоді в чернігівській “Просвіті” немає: ми дружненько співпрацюємо і з “Молодою Просвітою”, і з “Тризубом”, і з деякими іншими молодіжними організаціями. Якщо ж всеукраїнське правління не може порозумітися з “Молодою Просвітою” — то це теж свідчення потреби перезавантаження.

Бажаю успіхів і душевної гармонії.

Л. Голота: Запитаємо про все, що ми тут наговорили, у наших просвітян. Гадаю, що Ви як головний перезавантажувальник окреслили коло задуманого. Проте варто було б включити в нашу розмову питання про роль і відповідальність особистості у просвітянській роботі, про душевну гармонію, як умову її дієвості. Але про це поговоримо наступного разу. Чекаємо листів і пропозицій!

Які пам'ятники «проштовхують» Табачник і Колесніченко?

Петро АНТОНЕНКО

Один із проявів цього — створення у Києві, у Парку Вічної Слави над Дніпром, Алеї Воїнської Слави. Тут ідеї табачників-колесніченків втілюються напролюд швидко, хоча вони не поспішають увічнити і вшанувати пам'ять жертв тоталітаризму, спорудивши меморіал і створивши солідний державний музей цієї тематики. Створюють скромні музеї лише громадські організації, адже до цього у влади руки не доходять, чого не скажеш про Алею. Першу її чергу заплановано відкрити вже восени, до 70-річчя визволення Києва від фашистів. А ще за півтора року цей меморіал планують завершити. Ще б пак, адже рішення про його будівництво ухвалено на найвищому рівні — постановою Верховної Ради від 22 травня 2012 року й указом Президента від 19 жовтня 2012 року. Голова Оргкомітету зі створення Алеї — Табачник. Нині в Оргкомітеті активно відбуваються засідання, вже визначилися з концепцією меморіалу, узгодили її з прорадянськими ветеранськими організаціями. Вже встановили перші пам'ятники, які нещодавно вже відкрили.

Кого ж увічнюють на державному рівні й за державний кошт на цій Алеї? Безперечно, й чимало достойних людей. Але відбувався певний відбір. Адже згідно з концепцією тут встановлять пам'ятники Героям Радянського Союзу, котрі народилися в Україні чи воювали за її визволення, або у повоєнний час мешкали тут, поховані на нашій землі. Але ж у нас лише з 1934-го (рік встановлення цього звання) і по 1959 рік його удостоєні 2319 представників України. Нагороджували й потім, наприклад, космонавтів. Тому на Алеї встановлять пам'ятники насамперед двічі Героям, яких у тому переліку 154, з них 101 учасник бойових дій Другої світової війни (у Табачника скрізь фігурує термін Велика Вітчизняна). У нас є навіть тричі Герой — уславлений військовий льотчик, згодом маршал авіації Іван Кожедуб, пам'ятник якому там уже встановлено. Окрім нього, перша черга Алеї міститиме 14 пам'ятників, спорудження і встановлення яких зараз форсується. Кому ж ці пам'ятники?

Згідно з нашим законодавством, основне питання — кому споруджувати пам'ятники — належить до компетенції місцевої влади. А якщо це меморіали національного масштабу — влади всеукраїн-

У “Слові Просвіти” (ч. 31, 2013 р.) в публікації “А комуністичні ідоли — на майданах...” порушили тему засудження тоталітарного комуністичного режиму і належного вшанування в Україні його жертв. Проблема актуальна, адже в останні роки у нас намагаються реабілітувати тоталітаризм. На цій “ниві” особливою активністю вирізняються такі одіозні постаті, як Дмитро Табачник, Вадим Колесніченко, що спекулюють на темі “вшанування подвигів наших батьків і дідів”.

ської. І не якийсь комітет має це вирішувати. Але, очевидно, Оргкомітет Табачника отримав від влади повну свободу дій щодо цього ключового питання.

Отже, два пам'ятники вже відкрито: погруддя двічі Героя, космонавта Григорія Берегового. Ну, враховуючи його участь у давній реабілітації юного в'язня Януковича, цей пріоритет цілком зрозумілий. Щоб це не так “різало око”, одночасно відкрили пам'ятник і відомому льотчику-асу часів війни, національному герою кримсько-татарського народу Ахмет-Хану Султану. Не менш достойні люди — відомі воєначальники ге-

нерал Іван Черняхівський, маршали Петро Кошовий, Павло Рибалко.

Але це ще не весь перелік. Прагнучи представити так званий “партизанський рух”, комітет ухвалив, що негайно мають бути споруджені і відкриті

пам'ятники двом партизанським генералам, двічі Героям — Сидору Ковпаку та Олексію Федорову.

І тут варто нагадати, що саме Федоров був одним із персонажів згаданої публікації у числі 31 “СП”. Секретар Чернігівського обкому партії в передвоєн-

пак, адже гірка правда про так званий партизанський рух стає доступною для суспільства.

Прочитаймо дослідження представника Українського інституту національної пам'яті (закладу, який в останні роки не запідозриш у великих симпатіях до національно-визвольного руху) Дмитра Веденєєва “Дума про Руднева”. Там ідеться про Карпатський рейд з'єднання Ковпака 1943 року. Заслужують на увагу дві цитати. Одна стосується поодиноких спроб налагодити бодай якісь контакти між радянськими партизанами і підрозділами УПА задля спільних дій проти фашистів. Ці спроби припинило радянське керівництво. Цитуємо в оригіналі: “В результате вместо координации или хотя бы “вооруженного нейтралитета”, в августе 1944-го Политбюро ЦК КП(б)У приняло решение передать партизанскую дивизию им. С. Ковпака в распоряжение НКВД “для прохождения дальнейшей службы, использовав ее в первую очередь для быстрой ликвидации националистических банд”.

А ось про подальші дії створених під егідою НКВС радянських партизанів, це вже у повоєнний час, коли треба було компрометувати воїнів УПА в очах населення: “Не случайно именно бывшие “красные партизаны” в 1944—1945 годах составили основу “конспиративно-разведывательных групп” НКГБ, действовавших под видом украинских повстанцев совместно с перевербованными чекистами воинами УПА (с 1946 года — “агентурно-боевые группы” НКГБ-МГБ-КГБ)”.

І не випадково днями саме Компартия на чолі з П. Симоненком намагалася влаштувати на Івано-Франківщині вшанування 70-річчя згаданого рейду з'єднання Ковпака. А коли молодь з організації “Тризуб” зірвала це “вшанування” і закидала Симоненка яйцями, той обізвав молодих патріотів “фашистами”.

...А тим часом Табачник з Оргкомітетом мурують Алею Слави. Як заявив міністр на засіданні свого комітету: “Для нас дуже важливо, щоб відразу в цю Алею закласти не лише меморіальну складову — увічнення пам'яті, а й освітянську, дидактичну, щоб можна було там проводити екскурсії, запрошувати школярів, студентів, учасників фінального етапу військово-патріотичного конкурсу “Зірниця”, кадетів, курсантів на екскурсії. Тобто, йдеться про патріотичне виховання нашої молоді”.

Що ж, наша молодь в ідеологічно надійних руках?

Марія МЕЛЬНИК,
смт Муровані Курилівці

Прощання з кумирами

— Чому у школі кажуть, що Ленін наказував розстрілювати людей, що посилав в Україну війська, аби не допустити самостійності нашої Батьківщини, а тут стоїть йому пам'ятник?!

Дивно, що в наш час високого розвитку науки і освіти є ще немало людей, що не знають, яким був пролетарський вождь. Зі шкільної парти запам'ятали курчявого херувимчика, “хлопчечка з розумними очима” чи такого собі доброго дядечка з дітьми на новорічній ялинці.

Яким же був Володимир Ілліч? Звернімося до його творів. У томі 36-му, у статті “Чи утримають більшовики державну владу?” він пише: “Хлібна монополія, хлібна картка, загальна трудова повинність в руках пролетарської держави... в руках повновладних рад — наймогутніший засіб обліку і контролю. Цей засіб сильніший законів конвенту і його гільйотини. Гільйотина тільки лякала, тільки зламувала активний опір, нам цього мало”.

Вдумаймося у ці слова: хлібна монополія і хлібна картка. Це означає: весь хліб, що потом і кров'ю виростили селяни, забрали — не купити, не взяти як фіксований податок, а просто пограбувати без усякого права. І тоді голодний, нещасний народ працюватиме за грами (не кілограми) хліба на карточку. Від цього слова кров холоде в жилах, бо за такої умови ні на ринку, ні в магазині продуктів не купиш, хіба таємно — з-під поли за спекулятивними цінами, а це вже царство безпощадного голоду, який допоміг більшовикам укріпити свою владу. Геніальний вождь передбачає, що для виконання трудової повинності цього замало — і продовжує у цій же статті: “Для обліку продуктивності необхідно влаштувати промислові суди. Що стосується каральних заходів за недотримання трудової дисципліни, то вони повинні бути суворіші. Необхідно карати аж до тюремного ув'язнення”. Отакої! При царському самодержавстві за порушення трудової дисципліни робітника могли звільнити, при соціалізмі цьо-

го мало, тепер — тюрма. Так воно і було у передвоєнні роки: за 20-хвилинне запізнення на роботу людей засуджували і відправляли у трудові табори, де вони гинули. Ленін і партія встановили монополію не тільки на хліб, а й на необхідні товари. Щоб населення беззаперечно підкорялося диктатору. Такий соціалізм хіба не рабство? Як же народ реагував на таку монополію? Звичайно, закопував, ховав зерно, вирізав худобу. У селян зникав інтерес до обробітки землі, бо хоч би який великий урожай зібрали, прийдуть продовольчі загопи зі зброєю і останнє з рота видеруть. Ленін ненавидить дрібних власників за їхню самостійність. Він дає розпорядження:

“Вести і провести безпощадну, терористичну (!) боротьбу і війну (!) проти селянської і іншої (?) буржуазії, що утримує у себе мішки хліба... Власники хліба, що мають мішки хліба і не вивозять їх на станцію і в місія зсипки, оголошуються ворогами народу і підлягають ув'язненню в тюрму на строк не менше десяти років, конфіскації

всього майна і вигнанню назавжди з його общини”. Окремий пункт розпорядження гласить:

“Вести розстріл за недисципліну”. Це вже стосується не тих, що ховають збіжжя, — тут ідеться про покарання продзагонівців, щоб не здрингулася рука при вбивстві селянина.

Ненавість, зневагу ідеолога більшовизму до трудового народу бачимо у лайливих, образливих словах, якими він обзиває чесних хліборобів: куркулі, експлуататори, вороги народу, глитаї, розбійники. Ось так: ті, що кривавими мозолями виростили найсвятіше — хліб і завжди насамперед сплачували податки з урожаю, — розбійники (!). А хто ж ті, що зі зброєю в руках зухвало вривалися в житло і в голодних дітей відбирали останній рятівний шматок?

Не можна обійти мовчанням і ставлення Леніна до України. У червні 1917 р. — перед жовтневим переворотом — він говорив: “...жоден демократ не може також заперечувати право України на вільне відокремлення від Росії”. А піс-

ля встановлення диктатури пролетаріату змінив свою позицію — рішуче виступив проти української окремішності: “Без українського вугілля, заліза, руди, хліба, солі, Чорного моря Росія існувати не може, вона задихнеться, а разом з нею і радянська влада, і ми з вами”. А 29 січня 1918 р. Ленін посилав на Київ більшовицьке багатотисячне військо під орудою колишнього царського жандармського підполковника Михайла Муравйова, проти якого під станцією Крути виступили і полягли в нерівному бою 300 юних патріотів. Після Крут послані Леніном воєки люті, здичавіло розправлялися з мирними мешканцями України. Видатний прозаїк В. Г. Короленко у своїх листах писав, як у рідній Полтаві, Києві чекісти розстрілювали чоловіків тільки за те, що ті були у вишитих сорочках. Ось рядки з його листа Луначарському: “Чекісти розстріляли так званих контрреволюціонерів. Їх вели на цвинтар, де їх ставили над відкритою могилою і розстрілювали в потилицю без усяких церемоній... народ, що вранці їхав на ба-

зар, бачив ще калюжі крові, яку лишили собаки...”

Коли вдумуємося у слова і справи Володимира Ілліча, то зрозуміємо його найбільше, найжагучіше прагнення — здобути владу, до якої він ішов по трупах мільйонів, по калюжах крові. То чому ж сьогодні у наших містах і селах з масивних п'єдесталів великий революціонер самовпевнено нам показує на Схід — назад в СРСР, у Росію, щоб бути колонією імперської Москви, у Митний союз, а не в Європу? Його тримають не п'єдестали, а фіміам, який йому кадять комуністи, спокусливий, знадливи чад соціалістичних ідей. Ним запаморочили, затуманили, задурмили голови наївних, довірливих людей. А самі прибічники Леніна жили і живуть не за принципами соціалізму, а за власним бажанням: займали престижні посади, в роки розрухи, голодомору, війни, коли діти робітників і селян умирали з голоду, вони одержували щедри пайки, добротні квартири, будували розкішні дачі за рахунок держави.

Коли до нас приїжджають з-за кордону, то з великим подивом фотографують бронзових кумирів як щось незвичайне і рідкісне. А коли питають, чому він тут ще стоїть, чують байдужу відповідь: “А що — він кому мішає?”

О, ще й як заважає! Володимир Ілліч добре знав про це: після Жовтневого перевороту наказав руйнувати храми, скидати хрести, розбивати пам'ятники, щоб стерти історичну пам'ять, щоб люди забули, звідки вони родом і підкорялися тільки партійним диктаторам. Більшовики царські статуї розбили, а свої поставили. Та історія повторюється: наш народ звільнився від живих московських катів, а мертві ще стовбичать, каменями спотикання перегорджують дорогу до європейського розвитку, до зміцнення нашої самостійності. Бронзові й живі комуністи — втілення двоголового орла, який стає на горло нашій пісні, душить мову, нищить незалежність. Привид комунізму розтанув над Європою, як вранішній туман на сонці. Тільки у нас обкурювання ладаном радянського режиму ще забиває памороки тим, чия хата скраю.

Уповоєнний час гірка печать політичних репресій лягла на немовля, яке тільки-но народилося. Коли йому виповнилося 9 днів, мама закутала його, взяла на руки й вимушено подалася етапом до далекого Хабаровського краю. А поруч із нею — дочечка Марійка, на два з половиною роки старша від братика. Якби цей надважкий шлях від села Ступно Здобунівського району до Хабаровської зняли на кіноплівку, то жасливішого фільму годі було б шукати — так вважає мешканка селища Млинів, учителька Млинівської районної гімназії Марія Кравець. І це не просто слова, а пекучий слеск болю, бо Марія Олександрівна говорить про власне минуле: це вона — ота дівчинка-репресантка.

Кип'яточку не дали, бо “западенка”

“Зачіпкою” для звинувачення і виселення до Сибіру сім'ї Бобриків (Бобрик — дівоче прізвище Марії Олександрівни) стала причетність родичів до визвольного руху, участь у “Просвіті” й звичайна людська працьовитість. Бо ступнівські господарі ще на початку сорокових років назбирали достатньо будівельного матеріалу і мали намір поставити нову хатину. Та на заваді стала війна. Завершили будівництво вже в повоєнний час, тим паче, що заготовлений матеріал вцілів під час німецької окупації. Та недовго ра-

Тернистий шлях

На висланні із 9-денним немовлям вирушила 1950 року за вироком радянської влади безневинна репресантка із села Ступно Здобунівського району Рівненської області, і попри поневіряння та знуцання вона ні на мить не давала погаснути материнській любові.

длі новосели. Влада вгледіла у їхніх діяннях “куркульські замашки”. А тут ще й план виселення заможних людей не виконано. Тому влада вирішила конфіскувати майно у Бобриків, а сім'ю направити до Хабаровського краю. І це попри те, що господиня Лідія Семенівна тільки-но народила дитя.

— Найбільше натерпілася мама, — згадує Марія Олександрівна, — адже мученицька подорож до місця призначення тривала більше місяця. Численні пересильні пункти, нестача їжі, хвороби — все довелося пережити. На одній зі станцій мій новонароджений братик почав сильно кашляти — застудився. Мама пішла до станційної охорони, аби попросити для зігрівання кип'яточку. Натомість у відповідь почула: “бандерівка”, “западенка”. А потім, аби заробити на “кусень хліба”, мама рила траншеї, працювала на лісоповалі. Житлові умови були жахливі: коли розливалася річка, поселення повністю затоплювало, тому жили на даху

дерев'яного баряку. Тішило лише, що нашої сім'ї дозволили бути разом. Отож підтримка діда, баби, а найбільше батька була як рятівна соломинка. За 10 років перебування у Хабаровському краї моя родина залишила там три могили. Не витерпів голоду та холоду рідний брат, він прожив лише кілька місяців. Дідусь також знайшов вічний спочинок на Амурі. У тата й мамі народилося на виселенні ще одне дитя, але Галинка дожила лише до шести місяців. На межі життя й смерті опинилася мама. На щастя, її вдалося врятувати. Вона жива й понині, але коли іноді заходить мова про наше перебування на Хабаровщині, то кожного разу мама просить: “Давай змінимо тему”. І я її прекрасно розумію, бо згадувати пережите страхоття — це роз'ятрювати душевну рану.

Сім'я Бобриків (на руках у мамі маленька Марійка) ще у селі Ступно на Рівненщині. А вже через рік на неї чекатиме хабаровський “централ” і нелюдські випробовування

Щастя, вибудоване на тернах

Переді мною документ, який свідчить про реабілітацію сім'ї Бобриків. Пожовклий і водночас світлий, бо справедливий. Він уже нічого не змінить і не поверне, але він очистив репресантам душу.

— А перед ним був епізод, — пригадує Марія Кравець, — який

уперше дав надію на реабілітацію. Ніщо з раннього дитинства так не запало в душу, як звістка про смерть Сталіна. Бачу: дорослі стоять і плачуть. Серед них батько. Потім він відвів мене вбік і прошепотів на вухо: “Тепер, доню, у нас є шанс повернутися додому в Україну”. Слава Богу, ці слова здійснилися. Правда, в нашій рідній хаті облаштували магазин, а потім за неї виплатили компенсацію, але її розмір був мізерним!

Свою нову долю на батьківщині репресанти будували практично з нуля. Зокрема й знову звели оселю. Описія батьки з розумінням поставилися до бажання доньки здобути спеціальність учителя. Марія Олександрівна закінчила фізико-математичний факультет Рівненського пединституту. Із 1974 року працює у Млинові. Саме тут відбулася як педагог-професіонал і пройшла шлях від спеціаліста до вчителя вищої категорії, отримала звання “Старший вчитель”. Її вихованці ставали переможцями олімпіад, а клуб “Пошук”, який Марія Олександрівна організувала й очолює нині, зібрав унікальну спадщину матеріалів з історії рідного краю. Та спогад із раннього дитинства про той мученицький шлях на висланні — досі як незагойна рана.

Євген ЦИМБАЛЮК

Галина ТАРАСЮК,
письменниця

Кіно і доля Володимира

Найбільше боліла йому незавершена робота над омріяною, виношеною в серці з юнацьких літ історичною кіноопереєю, в якій хотів чесно і правдиво відтворити славу, героїчну й гірку боротьбу України за свою незалежність, соборність і державність. Від часів козацьких до наших днів. Це була його ідея-фікс. Більше! Він був обуяний своєю мрією настільки, що не міг збагнути, чому цього не розуміють інші, здавалось би, національно-свідомі українські патріоти. Дивувала його й українська діаспора, яка у 1990-х жертвувала останній цент на політичну боротьбу, не розуміючи, що кіно — наймасовіший вид мистецтва, є найефективнішою формою цієї боротьби.

Видно, не читали вони Леніна, — нервував, укотре згадуючи настанови Ілліча першому “наркому просвещения страны советов” А. Луначарському: “Вы должны твердо помнить, что из всех искусств для нас важнейшим является кино”. — Бо якби читали, то знали б, що ніщо так не сприяло утвердженню більшовицької ідеології на теренах молоді Країни Рад, як молодий радянський кінематограф. Так і сьогодні... Розбудову нової незалежної української держави треба починати з розбудови нового, національного кіно і телебачення... Тільки кіно може виховати молодь в душі українського патріотизму... Невже не розуміють... або не хочуть розуміти...

Однак ці сумніви з'являться згодом, а на початку 90-х, на хвилях революційної ейфорії, йому таки вдалося переконати чиновників у чудодійній державотворчій і виховній силі кіно. Знайшовши сякі-такі кошти, В. Андрощук, на свій страх і ризик, вирішує знімати фільм. Так, на свій страх і ризик... Щодо ризику — то всі, хто знав Андрощука, знали і його схильну до ризиків і авантюри владу. А от страх — він був, але не через рішення, яке, здавалось б, у ті розбурхані межові часи могло б закінчитись елементарним провалом. Володимир Іванович страшенно боявся іншого: щоб таким провалом не завершилися народні змаги за Незалежність України.

Навесні 1990-го у Верховинському районі, дякуючи підтримці місцевої національно-свідомої влади, він починає зйомки художнього фільму під робочою назвою “І вдарить грим!”, в основу сценарію якого лягла добре відома в Карпатах легенда про те, як громада одного верховинського села в тяжкій боротьбі за свої угіддя перехитрила польського пана, змінивши... русло Черемоша. Ідея фільму: народ за свою волю і землю здатен звернути гори і повернути назад ріки. Але, з огляду на нашу українську терплячість ментальність, лише тоді, як... вдарить грим... Отож, люди добрі, грим грянув — пора до праці!

Той період творчого життя Володимира Андрощука був чи не найщасливішим.

Серед просвітянок на Чернечій горі, крайні справа — Андрощуки, Володимир і Галина

Його ентузіазмом “заразилися” і актори, і місцева населення, і влада: допомагали як могли — костюмами, участю в масовках... Життя на знімальному майданчику було чистим карпатським джерелом. Неймовірно піднесення викликало рішення Верховної Ради УРСР від 24 серпня, яке проголошувало незалежність України. Цю радість не згасила навіть звістка про те, що це рішення не остаточне, що його ще мав затвердити “референдум за Незалежність”, призначений разом із виборами Першого Президента України на 1 грудня 1991-го. Навпаки, режисер тільки прискорив і так шалений ритм роботи, впевнений, що його фільм допоможе українцям зробити правильний політичний вибір. І не тільки встиг зняти, змонтувати фільм, а й показати його по телебаченню ще до Референдуму. Але вже під іншою, символічно-біблійною назвою-закликом: “Час збирати каміння”. Результати Референдуму окрили Андрощука: незалежність України підтримали 90,32% громадян. Це була перемога. І в ній була заслуга і його фільму.

Ця ілюзія тримала Андрощука на світі і наснажувала на нові задуми. Здавалось, нарешті доля усміхнулася не тільки Україні, а й йому: знайшлися односторонні серед новопризначених міністрів і народних депутатів. Точно не відомо, але схоже на те, що Володимиру Андрощуку з його талантом пристрасно відстоювати свої погляди на роль кіно, вдалось отримати від держави перший і єдиний грант і ще встигнути до інфляції використати його для продовження роботи над фільмом, який він вирішив перетворити на омріяну історичну епопею.

Ще працюючи над сценарієм фільму “І вдарив грим!” (через безгрошів'я він вимушено був не тільки режисером,

18 серпня ц.р. кінорежисеру Володимиру Івановичу АНДРОЩУКУ виповнилося б 75. На жаль, уже 10 років його немає серед нас. 17 лютого 2004 року неблаганна хвороба обірвала його життя на вершині творчої зрілості, переповненій грандіозними планами і проектами. За день до відходу за земний небокрай він признався мені, що не так передчуття кінця смутить його, як усвідомлення того, що багато не встиг зробити сам, а ще більше не дали йому зробити... Він і межу вічну переступив з цим гірким жалем...

постановником і директором фільму, а й сценаристом), Андрощук зрозумів, що цілком реально на його основі створити цілий серіал про боротьбу українців за своє національне і соціальне визволення на початку і в середині XIX століття. Прекрасний, ще неторканий в українському кінематографі історичний матеріал для широкого кінополотна: в Європі вирують визвольні рухи — повстання у Варшаві, революція у Франції, австрійсько-італійська війна, яка перетворилась для П'ємонту на визвольну під проводом Гарібальді, Кримсько-російська війна, криза монархічної влади в Австрії і Росії, між якими була роздerta Україна, врешті, перші прояви ідентифікації українського населення на теренах Австро-

зетних рецензіях режисера-постановника похвалили за правдивість висвітлення історичних подій стоп'ятдесятилітньої давності, за поєднання різних жанрових рішень, динамічність фільму, який ніби переливався з притчі — в героїчну легенду, з історичної хроніки — в сімейну, з пригодницької кінострічки — в експресивний бойовик, з побутової драми — у ліричну кіномандрівку Карпатськими горами. Довершеності телесеріалу сприяла і професійна робота оператора Володимира Яременка, і прекрасна музика відомого композитора, лауреата Шевченківської премії Євгена Станкевича, і, звісно, натхненна гра професійних акторів і самовіддана участь у масовках мешканців Верховинського району, де відбувалися зйомки.

На знімальному майданчику в Карпатах

Угорської імперії і рух за відміну кріпосного права в Російській імперії, з'ява “Русалки Дністрової” на західних кресах України і Шевченкового “Кобзаря” на східних, врешті, ідеї слов'янофільства, в яких прогресивна інтелігенція знедолених слов'янських країн бачить порятунк від кривавих міжусобиць сильних світу цього, поневолення й деспотії, водночас москвофільські провокації російської “охранки” в Галичині, дзвін “Колокола” і полум'яне слово Шевченка... Події революційного XIX століття по-вчально нагадували політичну ситуацію кінця XX і початку XXI століття в Європі: розвал СРСР, національно-визвольної війни в країнах уже колишнього соцтабору і, врешті, надія українців на свою державу...

А через 5 років, 1996-го, десятисерійний історичний художній фільм В. І. Андрощука був завершений і показаний на каналі “УТ-1” під назвою “Час збирати каміння”. Назву для фільму Андрощук вибрав не випадково, адже цей сакральний для християн біблійний вислів для апостолів Ісуса Христа — синів гарячої крем'янистої Палестини мав буквальный зміст: перед тим, як зорати і засіяти ниву — треба зібрати з неї каміння.

Однак тогочасна пострадянська критика не зуміла осягнути всього ідейного спектра вічних проблем, який Володимир Андрощук екстраполював на політичну ситуацію в Україні. Та все ж у кількох га-

“Я намагався створити гостросюжетну ретроспективу з життя України на тлі людських пристрасей”, — так сам автор охарактеризував свій твір в інтерв'ю львівській газеті “Високий замок”.

Другою заслугою В. Андрощука було те, що він уперше в українському кінематографі вивів українців за межі українського силового поля — на європейські обшари і фізично, і ментально. На прикладі представників двох антагоністичних таборів: молодих гуцулів на чолі з Дмитром Івасюком і синів їхнього пана Шиманського, які проходять випробування на людяність і патріотизм у горнилі австрійської революції 1848 року та австрійсько-італійської війни 50-х років, він довів, що одвічна боротьба українців за свою незалежність — ознака моральної вишості самодостатнього народу і воля цивілізованої європейської нації, яка має бути реалізована.

Крім того Андрощук “поламав” ще одну “традицію”, що панувала в українському радянському кінематографі, а саме: запрошувати навіть на епізодичні ролі відомих артистів із Москви та Ленінграда, залишаючи непоміченими талановитих українських митців. На переконання Андрощука, його колоритних і гордих гуцулів-верховинців могли зіграти тільки українські актори. Так з його легкої руки засвітилась кінематографічна зоря багатьох артистів Львівського, Івано-Франківського, Чернівецького, Луцького, Тернопільського та Коломийського театрів...

Андрощука

Та, правду кажучи, Андрощук, попри свою емоційність, по-філософськи поставився до “хвали й хули”. Головне, він зробив те, до чого йшов усе своє життя — зняв повноцінний і повнометражний художній фільм про те, що “боліло йому і пекло”.

Адже, коли бути об’єктивним, то шлях у кіно Володимира Андрощука був нелегким. Але перемогли його цілеспрямованість і... везіння. Після першої невдалої спроби потрапити після армії в Московський інститут кінематографії його чекала неабияка удача: буквально через рік, 1961-го, він без особливих труднощів вступив на щойно відкритий кінофакультет Київського театрального інституту ім. Карпенка-Карого. Більше того, його помітив і разом зі ще 12 вступниками (серед яких були Іван Миколайчук та Броніслав Брондуков) відібрав для своєї режисерсько-акторської майстерні за сновник кінофакультету, відомий режисер, лауреат державної Шевченківської премії Віктор Іларіонович Івченко. Та, знову ж таки, попри успішні студентські роки, шаслива кіно-кар’єра в Андрощука не склалася: як виявилось, над ним тяжіло минуле... його батька, Івана Микитовича, який мимоволі, радше з відчаю, був “замішаний” у польсько-українському протистоянні 1943 року, спровокованому з одного боку німецькими окупантами, з іншого — радянськими розвідками, брав участь у загонах самооборони Української Повстанської Армії, спрямованих на захист мирного українського населення. І хоч батько спокутував кров’ю свою “вину”, приставши до Радянської Армії і дійшовши в її лавах з боями аж до Відня, зловісна тінь неблагодійності тяглася за його сином довго...

Сам Володимир з боєм згадував своє дитинство, особливо як його, п’ятирічного, мама Лідія Семенівна сажала на ганку, давала в руки казанок і залізну ложку, і наказувала бити на сполох, тільки-но побачить людей із вилами і косами на дорозі, що вела до знаменитого своїм монастирем села Зимного. Жили вони тоді далеченько від дороги, майже в лісі, на хуторі Горичів, за кілька кілометрів від Володимира-Волинського. І часто доводилося йому бити на сполох, а потім тікати до лісу разом з матір’ю та сестричкою, рятуючись у хащах від помсти збаламучених поляків-сусідів... А одного разу, коли вони повернулися поночі додому, замість хати знайшли попелище... Довелось матері з дрібними дітьми перебиратися у комірне до Володимира-Волинського, де й проминули Володині отрочество і юність.

Другим тяжким спомином дитинства було його вимушене напівсиритство. Бо хоч батько і повернувся з війни живим, але дома рідко бував — змушений був переходувати від переслідування НКВС. Зі сльо-

зами на очах розповідав Володимир Іванович, як мама спеціально підшивала кілька шарів вати під підкладку татового піджака, щоб йому, коли покличуть на черговий допит, “не відбили печінок”...

Але кому розкажеш про все те, що пережила його сім’я і він сам — дитиною? Хто повірить цій правді-кривді? Крім того, тягар “батьківських гріхів” обтяжувався його власними, надто радикальними поглядами на тогочасну радянську дійсність та не завжди лояльними висловлюваннями... Тож з огляду на ці обставини, талановитому випускникові-відміннику кінофакультету Київського театрального інституту шлях в українське художнє кіно був заканий.

Звичайно, він міг зробити успішну кар’єру режисера на котрійсь із кіностудій союзних республік, але не міг уявити себе без України. Принаймні зрозумів це на другий день після того, як його було затверджено режисером кіностудії “Молдова-фільм”...

Отже, залишалось кіно документальне. Андрощук широким полюбом його і чесно віддав йому всі свої сили і пристрасть спочатку на Львівській телестудії, а відтак впродовж 20-ти років праці на “Укртелефіль-

Кадр з фільму “Час збирати каміння”

мі”, де зняв майже півсотні добротних документальних фільмів на злобу дня, на захист природи, кілька музичних, зокрема, добре відомий — “Верховино, світку ти наш”, пізнавально-історичні про рідні його краї — “Світязь”, “Град Володимир-Волинський — Княжий град” та ін.

В часи Перебудови одним із перших документалістів звертається до “білих плям” української історії, зокрема злодійня радянської влади проти свого народу в роки Другої світової війни на щойно приєднаних

Володимир Іванович з акторами

територіях Західної України, знімає телефільм “Минуле нагадує, або Дем’янів лаз”. У 90-х бере активну участь у боротьбі за незалежність, стає членом Народного руху, Товариства української мови ім. Т. Шевченка, згодом — “Просвіти”, бере участь у відродженні козацького руху, балотується в народні депутати... і мріє створити кінолітопис цього грандіозного всенародного духовного пробудження і піднесення.

Одним із ключових моментів майбутньої документальної епопеї боротьби укра-

зупинення роботи над другим серіалом художнього фільму-епопеї “Час збирати каміння”.

Та незважаючи на це, натхненний успіхами попереднього серіалу, Володимир Андрощук працює над сценарієм нових телесеріалів, в яких хотів показати боротьбу українців за незалежність і державність від 1918 року до 1956-го, і від 1956 р. — до наших днів. Він багато читає, особливо раніше недоступні праці з історії України, які в роки Незалежності почали масово виходити в Україні. Зустрічається з учасниками визвольних змагів: Василем Куком, Славою Стецько, Миколою Плав’юком... З істориками і науковцями. Робить нотатки. І шукає спонсорів. Він мріяв нарешті сказати свою правду і про Волинську трагедію “вустами младенця” (героєм одного із серіалів мав стати той маленький дорозець з далекого і кривавого 43-го року, який не раз “казанковим набатом” рятував життя своїм рідним і сусідам-хуторянам)... Розповісти і про Чорнобиль, де не раз бував, і Перебудову, і про “окамітову” українську революцію 90-х... Але знову ж таки: його проекти не знайшли підтримки ні в розбагатілих чиновників, ні в збіднілій діаспорі, ні серед тих інтелігентів, які сподіваються, що сьогодні про Україну і її історію може сказати всю правду тільки... Єжи Гофман... Щоб до решти не розчаруватися, свої невдачі та й узагалі складну ситуацію з українським кіно Володимир Андрощук виправдовував його специфікою “колективної творчості”, яка вимагала великих фінансових затрат і людського ресурсу, і задрив письменникам та іншим митцям, які можуть реалізувати всі свої творчі амбіції в горді самотині...

Минають роки, і я часом думаю, що Бог знав, що робив, забравши Володимира Андрощука у кращі світи. Бо те, що діється нині з українським кінематографом, перетворило б його життя на суцільну муку. Хотілося б помилятися... Та ба! Крізь ті феєрверки-фестивали з червоними доріжками, а головне, крізь суцільне миготіння на наших телеекранах чужоземного кіномотлоху і нескінченно-одноманітних “отечественних” мило-менто-серіалів, дуже рідко проглядається щось українське... На жаль, не рясно родить сьогодні колись квітучий кіно-сад геніального Довженка, захарашений камінням нашої бездуховності, байдужості, лінивства і примиренства з нав’язаною нам долею вічно перебуватися на маргінесах духовного поступу... Не рясно...

Одне радує мою душу, що фільм користується попитом в Інтернеті, що у дні великих патріотичних збуджень, як-то державні свята, приїзд Польського президента чи святкування Хрещення Руси, Перший національний канал, спасибі йому, традиційно починає показ десятисерійного художнього фільму Володимира Андрощука, ніби нагадуючи українцям, що “ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ” на ниві українського духа триває.

Кожен кадр мав промовляти...

Олена О'ЛІР,
кандидат філологічних наук, член НСПУ

Відхід Ігоря Васильовича Качуровського, без перебільшення, рівнозначний закінченню цілої епохи. Народжений в Українській Державі гетьмана Павла Скоропадського, за короткого спалаху української незалежності, й змушений ще підлітком вирушити разом із батьками в добровільне вигнання, щоб уникнути репресій у страшних 30-х, — до Росії, наприкінці війни до Австрії, потім до Аргентини, а звідти до Німеччини, — він мав щастя дожити до проголошення незалежності України в 1991-му, відвідати рідні місця, побачити свої книжки, видані українськими видавництвами Києва, Ніжина, Львова, Дрогобича, Полтави... І якщо у його долі поєднано дві України, то його творчість пов'язала “Погашений спалах” Розстріляного відродження (так він назвав хрестоматію творів репресованих літераторів, над якою працював в останні роки) й українське письменство доби Незалежності. І тим скарбом, який він зберіг для нас на чужині, стала висока традиція українського неокласицизму, силоміць перервана диктатурою охлосу.

Ти — міст через безодню неминучости,
Ти — той ключар, який пильнує браму.

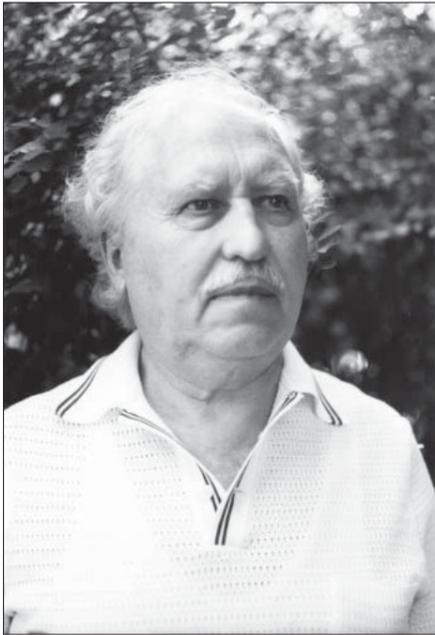
Ці слова молодого поета стали пророчим образом його літературної місії. А факти, що засвідчують пряму творчу спадкоємність між київськими неокласиками й Качуровським, — це і доленосне знайомство 1942 року з “Орлеанською дівочою” Вольтера в перекладі Максима Рильського, в якій учорашній студент Курського педінституту й автор талановитих російськомовних поезій “побачив клясичну досконалість вірша, відчув вироблену високохудожню мову, яка не поступалася російській, зрозумів, що цією мовою мають бути написані твори світового рівня, приналежні... до пантеону загальнолюдської культури”. Це також спілкування в Австрії з Юрієм Кленом, який продовжив неокласичну стильову лінію на еміграції, й листування з Михайлом Орестом, до якого Качуровський ставився як до свого літературного учителя, і з Володимиром Державиним, теоретиком українського неокласицизму на Заході, який до того ж рецензував його прозу.

Власне, в літературознавчих працях Державина й Качуровського і склалася неокласична естетика як закінчена система, — з великим запізненням супроти часу літературної діяльності Зерова та його школи, адже загрожене становище київських неокласиків в умовах більшовицького режиму змушувало їхнього неформального лідера бути вкрай обережним у публічних програмових заявах.

Основою цієї естетики є ідеалістична концепція Краси — як втілення у чуттєвих формах Абсолютного Добра та Абсолютної Істини, — коріння якої сягає ще принципів античної калагатії, чи то калагатії (від гр. *kalos kai agathos* — “гарний і добрий”) — гармонійного поєднання в людині чуттєвої краси і духовної досконалості (згадаймо із “Класиків” Зерова: “І ваше слово, смак, калагатія // Для нас лиш порив, несодяжна мрія // Та гострої розпуки гострий біль...”). Формування цієї концепції знайдемо і в Плотіна, і в Діонісія Ареопігита, а в позаминулому столітті її блискуче розвинув Володимир Соловйов у праці “Сенс мистецтва”.

Естетичний кодекс Качуровського, творчо реалізований у його поезії, перекладах і прозі, знайшов висвітлення у його теоретичних літературознав-

Проти течії

Ігор Качуровський
(1. IX. 1918, Ніжин — 18. VII. 2013, Мюнхен)

чих працях — із віршознавства й стилістики, генерики й архітектоніки, в історико-літературних розвідках і радіобесідах на літературно-мистецькі теми тощо — і через це корпус його творів, попри всю свою багатожанровість, сприймається як єдиний моноліт. Але найповніше цей кодекс сформульований у передмові до розділу “Канонізовані строфи” з підручника “Строфіка” (1967, 1994) та в машинописній “Автобіографії творчій” (1994), у якій він гірко констатує: “Місця для носіїв добра і краси зостається дедалі менше [...]. Проте і в наші дні постають такі твори [...], де стверджується перемога в душі людини добра над світовим злом. І саме це добро осягає нас красою первозданною і вічною”.

Звідси — й культ мистецтва, культ прекрасної форми, і концепція автономності мистецтва, і визнання об'єктивності й безособовості справжнього мистецтва, і уявлення про містичні джерела творчості, про поета як медіума, а не творця. Цей комплекс естетичних концепцій в уявленні Качуровського протистояв і радянському соцреалізму, що ставив мистецтво на службу комуністичній ідеології, і панівним напрямом української еміграційної літератури, пов'язаним із постаттю Юрія Шереха-Шевельова, а згодом із діяльністю “Нью-Йоркської групи” і з упорядкованою її чільними представниками Бойчуком і Рубчаком антологією “Координати” (у передмові до якої натомість щодо Качуровського зазначалось: “Його рядки часто захиляються в якомусь закостенілому формалізмі, основаному на техніці з підручників поетики”).

Отже, щойно вирушивши в літературне плавання і аж до останнього свого причалу Ігор Качуровський змушений був веслувати проти течії, — й це часом породжувало в нього песимістичні настрої, відчуття невідворотного “присмерку культури”:

Це не день умирає на овиді,
Бо не стало б і тисячі днів
Для такої кривавої поводи,
Для таких пурпурових вогнів.

Хто ж побореться з нічю хмурою?
І пощо вже якась боротьба? —
З гуманізмом, прогресом, культурою
Догорає стара доба.

Але віри в перемогу культури над хаосом йому додавала кожна зустріч зі справжнім обдаруванням, зі справжнім мистецьким смаком, — і навіть із висоти свого патріаршого віку він умів широко захоплюватися талановитими творами літературної молоді, ніколи не збиваючись на менторський тон. Це захоплення — і в рядках, присвячених харківській поетесі Люцині Хворост:

Ясно-прозора течія,
Де хибного немає слова,
І враз критерій Гумільова:
“Чому це написав не я?”

Тому я думаю не раз
В сумирно-передсмертній тиші:
Ті, що приходять після нас,
Талановитіші й мудріші.

І всупереч тому, що найголосніші речники сучасної української літератури все ж не пішли його шляхом, він цитував свого улюбленого Олексія К. Толстого:

Верх над конечным возьмет бесконечное,
Верю в наше святое значение
Мы же возбудим течение встречное
Против течения!

У своєму програмовому сонеті “Поет” Качуровський говорить, що перипетії поетової долі не мають значення — “Бо це міраж, химера, // А дійсність — тільки віри і ліри чистий тон (тут і далі курсив у цитатах — мій. — О. О.). В унісон із цим парадоксальним твердженням звучать рядки з поезії “Пам'яті Гамсуна” — одного з найулюбленіших його прозаїків:

Там, де, зникаючи, губляться давність
і дальність,
Наче кризь скло голубої норвезької криги,
Бачу я душу мою кризь прочитані книги —
І в нереальнім найвищу знаходжу
реальність.

Це одні з численних парадоксів Качуровського, розсіяних по його книжках і листах. Можливо, тут дався вплив Оскара Вайлда, речника англійського естетизму і майстра парадоксів, якого — разом із Шопенгауером, Бунінім і російським літературознавцем Борисом Ярхо — Качуровський називає в листі до Ореста серед тих, під чий диктат він писав розділ “Естетика” в книзі свого світогляду. Причому цей нахил до парадоксів коріниться не в намаганні ефектно погратися словом, а в самостійності думки — аж до відвертої ересі. Й це допомагало Качуровському руйнувати незліченні стереотипи, які панують у нашій свідомості, зокрема й у наших уявленнях про мистецтво. І наведені вище парадоксальні твердження про мистецтво як *реальніше* за життя — аж ніяк не поетичні гіперболи: за ними стоїть велика ерудиція автора і його глибока закоріненість у світову класичну літературу та ідеалістичну філософію. Той-таки Вайлд писав: “Я ставився до Мистецтва як до вищої реальності, а до життя — як до різновиду вимислу...”. Подібні погляди обстоював і Манделштам, представник російського акмеїзму — течії, спорідненої з українським неокласицизмом. А філософське обґрунтування цієї точки зору можна знайти в Шопенгауера, який вважав мистецтво єдиним

родом пізнання, якому приступний незримий світ ідей, єдина істинна суть світобудови, — отже, воно справді є чимось ближчим до справжньої реальності, ніж матеріальний світ.

Концепція автономності мистецтва, за Качуровським, “стверджується його незалежністю від соціальних, політичних, кліматичних та всіляких інших умов”. І це формулювання також здається парадоксальним, адже в масовій свідомості міцно вкоренилась дзеркально протилежна концепція “мистецтва на службі доби”, яке відкидає старі “віджилі” форми. Натомість Качуровський переконаний: “Якщо б це було справді так, то для юнака, який щойно вступає в світ, всі форми були б однаково нові, протягом його життя вони стали б йому набридати, а під кінець він проти них збунтувався б. У дійсності йде навпаки — бунтується юнак, який іще нічим не міг пересититись, а старий письменник часом вертається до класичних форм”. І наводить на доказ позачасовості й екстериторіальності мистецтва кілька прикладів, коли ті самі образи-символи повторюються у творчості поетів, приналежних до різних культур і розділених багатьма століттями.

Або візьмімо ще одну еретичну на перший погляд думку Качуровського: “...Що глибше я пізнавав світову поезію, то міцніше ставало моє переконання: усі добрі поети пишуть однаково”. Це спостереження, власне, є доказом об'єктивності й безособовості справжнього мистецтва. І за його філософським обґрунтуванням знов-таки слід звернутися до Шопенгауера, який міркує таким чином: ідеї пізнаються лише шляхом чистого споглядання, яке цілковито розчиняється в об'єкті, — й сутність генія полягає саме в здатності до такого споглядання; а “оскільки останнє вимагає цілковитого забуття власної особистості та її інтересів, то *геніальність не що інше, як повна об'єктивність...*”.

Серед поетів, які культивували об'єктивність і безособовість мистецького вислову, слід назвати передусім французьких парнасців — літературних батьків київських неокласиків. Так, Жозе-Марія де Ередія у своїй славетній промові при вступі до Французької Академії виголосив: “...Правдива поезія — у вічній природі та вічному людстві, а не в серці одноденної людини, хоч би якої великої. Вона суттєво проста, давня, первісна, і через це гідна шани... Від Гомера вона нічого не винайшла, крім кількох нових образів для відтворення того, що було завжди. Поет є тим правдивіше й ширше людяний, що безособовіший”. На тих самих засадах стояв і парадоксальний Вайлд: “Розкрити людям себе і приховати художника — ось до чого прагне мистецтво”. А від парнасців і Вайлда можна перекинути місток і до Томаса Стернза Еліота, який ставив однією з умов істинності поезії саме її об'єктивність і безособовість, і до Хорхе Луїса Борхеса, який зауважив, що “класичний розум бачить у літературі єдину суть, а не індивідуальні відмінності”. До речі, Еліот називав себе “класицистом у літературі”, а Борхес вважав свій шлях у літературі шляхом до класицизму. І тут не можна не згадати епохальної зустрічі Качуровського з Борхесом у Буенос-Айресі — діалогу на рівних між молодим українським поетом і найбільшим інтелектуалом іспаномовного світу.

Пам'ятаймо: Ігор Качуровський протягом усього свого феноменально довгого літературного життя стояв на варті справжнього мистецтва і не підкорявся віянням “мистецтва доби”, маючи мужність пливати проти течії, — і в цьому його найперший урок усім нам.

Енциклопедія села — ключ до майбутнього нації

Євген БУКЕТ

Мені неодноразово доводилося констатувати факт: краєзнавча література в сучасній Україні — найтиражованіша і найчитабельніша видавничая продукція. Щороку кількість нових праць у цій галузі невинно збільшується. Це підмітила вже й офіційна статистика. Згідно з нею, число краєзнавчої літератури в загальних фондах бібліотек України наближається до 2%. Крім того, краєзнавство ще й має значні перспективи, адже історія наших великих і малих поселень переповнена білими плямами, на ліквідацію яких у дослідників піде не один рік. Цікаво, що останнім часом почали з'являтися уже не просто брошури чи невеликі нариси з історії того чи того населеного пункту, а й багатосюжетні комплексні розвідки, які просто-таки вражають і кількістю опрацьованих архівних фондів, і числом дійових історичних осіб, і багатющим ілюстративним матеріалом.

Коли береш до рук деякі фоліанти, з'являється думка, що це вже не просто історія, це — енциклопедія села! Так, на Черкащині Володимир Мовчан, Іван Нерубайський та Василь Олійник видали уже два томи “енциклопедії” про село Криві Коліна (“Криві Коліна: крізь терни і роки. В історії села історія України” (2010), “Криві Коліна — долі людські” (2012)). Ці два томи, видані накладом у понад три тисячі примірників, сьогодні є у кожній сім'ї Кривих Колін. Виданнями забезпечені також кожна школа та сільська рада Тальнівського району. Цілоком заслужено цього року авторський колектив видань отримав премію імені академіка Петра Тронька НСКУ.

УКРАЇНСЬКЕ СЕЛО Зажинки до родовідної книги Потіївки на Білоцерківщині

А в Білій Церкві винайшли ще один різновид краєзнавчої енциклопедії, який отримав назву “Родовідна книга”. Ми вже розповідали на шпальтах “Слова Просвіти” про працю Євгена Чернецького і Анатолія Бондаря “Українське село. Родовідна книга Красногору та Затишчя на Білоцерківщині” (2011). Вона стала лауреатом кількох відомих книжкових форумів, зокрема отримала персональну відзнаку голови журі XVIII Форуму видавців у Львові Мар'яна Лозинського.

І ось нова робота “Українське село”: Зажинки до родовідної книги Потіївки на Білоцерківщині”. Її теж написав відомий український генеалог і краєзнавець Євген Чернецький, у співпраці зі Світлою Соколен-

ко, Петром Прилуцьким та видавцем Олександром Пшонківським.

Потіївка — не маленький хутір, а середнє за українськими мірками село. Заснована ротмістром ланд-міліції Білоцерківського староства Компаном 1745 року за дозволом (“правом”), наданим білоцерківським старостою Станіславом-Винцентієм Яблонівським 5 лютого того ж року. Дозвіл фіксує заснування села на урочищі Потіївка, назва якого, можливо, пов'язана з місцевим родом

Потіїв (згадуються 1652 р.). На підставі цього документа Компан запросив до нового села 80 шляхтичів, які за оренду садиб з угіддями мали нести військову службу на власних конях. Компан також осадив у Потіївці селян. Книжка починається розповіддю про духовні витоки села, вдало структурованою за віросповіданням її перших мешканців. Читач дізнається про життя, побут і світогляд місцевих уніатів і католиків, юдеїв, православних, протестантів. Після цього автор запрошує читача до головного її розділу, який має назву “Роди”, де в алфавітному порядку подано відомості про всіх мешканців села, від найдавніших ревізій (1795 року) до післявоєнних

будинкових книг сільської ради. Загалом зібрано відомості про понад 260 родів. Звісно, інформація про деякі з них лише фрагментарна, з одного або кількох джерел, адже людські долі іноді бувають настільки дивовижні, що не завжди вдається відслідкувати їхні шляхи за допомогою одних лише архівів, нехай навіть і пречудово збережених, як у Потіївці. Мабуть, тому і “зажинки”, бо до “обжинків” ще працювати і працювати. Але початок зроблено насправду неперевершений! Окрім списків і генеалогічних таблиць, родоводи доповнені, звісно ж, родинними світлинами.

Завершує свою працю Євген Чернецький розділом “Село”, в якому розповідає про основні віхи історії Потіївки від фіксації назви однойменного урочища до визвольних змагань першої половини ХХ століття.

Проте історико-генеалогічна розвідка кандидата історичних наук, члена Національної спілки краєзнавців України Євгена Чернецького тільки розпочинає енциклопедію села Потіївки!

Понад третина книги — Додаток “Місцеві народознавчі дослідження”, який створили Петро Прилуцький і бібліотекар Світлана Соколенко. Це своєрідний публіцистичний портрет Потіївки ХХ—початку ХХІ ст., відтворений на підставі сотень світлин (зокрема повнокольорових), спогадів, краєзнавчих розвідок. Його розділи — “На зламі історичних епох (початок ХХ століття)”, “Колективізована громада і таблиця її керівного складу”, “Злочини більшовицької окупаційної влади в Україні”, “Підприємці”, “Школа”, “Медицина, бібліотека, сіль-

буд і Петро Білий”, “Відомості про рід Уляницьких”, “Церква”, “Романтики”, “Традиції, обряди, легенди”, “Село Потіївка в Китайгородському куші”, “Кольорова Потіївка”. Про кожен із них можна розповідати окремо, проте залишу їхній зміст читачеві. Також цікавими є мапи і картосхеми села та його околиць у просторовому і часовому вимірах, які спеціально для цього видання підготував Петро Прилуцький.

Авторський колектив книжки “Українське село. Зажинки до родовідної книги Потіївки на Білоцерківщині”, як і автори історії Кривих Колін на Черкащині, не зупиняються на досягнутому і обіцяють далі працювати в архівах, збирати спогади, шукати нові факти з минулого, ставити запитання і відповідати на них. І закликають долучитися до цього процесу всіх нащадків потіївських родів. І заклик цей уже почути, адже видання з'явилося на світ завдяки нащадкам чотирьох славних родів Потіївки — Дабіж, Мошинських, Прилуцьких, Уляницьких.

Наостанок зачитую Євгена Чернецького, який підсумував зроблене такими словами: “Окрім даних, зібраних нами переважно в архівах і бібліотеках, важливим є внутрішній пошук мешканців села — пригадування, переказування, записування... Світлана Соколенко і Петро Прилуцький зібрали відомості про мікросвіт і атмосферу Потіївки ХХ століття. Багато з цих традицій, явищ, моделей поведінки має давнє коріння. І тут слід зауважити, що важливою є не так сама книга, як процеси, що її породили, бо саме вони свідчать про рух у майбутнє”.

В'ячеслав КИРИЄВСЬКИЙ,
просвітянин,
м. Шостка Сумської обл.

Хутір, де народився Куліш, на мапі 1820 року

На старовинній мапі Чернігівської губернії, датованій 1820 роком, позначено три хутори при дорозі від містечка Вороніжа до села Макова. Перший хутір названо на мапі Пешевцівим, другий — Свиридоніним, а третій — Кулішевим. Відповідно до назви хуторів можна визначити їхніх власників. Перший хутір належав воронізькій поміщиці Ксенії Опанасівні Пешевець, другий — унтер-цейхвартеру (завскла-

ду) Шосткинського порохового заводу Спиридону Васильовичу Мезжелову, а третій — воронізькому дворянину Олександру Андрійовичу Кулішу (1781—1847), батькові письменника Пантелеймона Олександровича Куліша (1819—1897). Безсумнівно, що на Кулішевому хуторі 27 липня (8 серпня за н. ст.) народився Панько Куліш, який у своїх спогадах називає хутір найріднішим “пустинним уголком, под котрим по воле Божьей взошла

звезда моя”. Шоліта, від початку косовиці й медозбору, Панько проживав на батьківському хуторі.

Востаннє Куліш відвідав свій хутір у середині грудня 1846 року. Батько уже був тяжкохворий і 8 січня 1847 року помер на 66 році життя. Хутірська земля, ліс, оранка та сінокоси були поділені між спадкоємцями. Половина землі (15 з 30 десятин) дісталася у спадок Пантелеймону, як молодшому синові, а він довірив їх новому хутірському сусіду Семену Гукову. Куліш мав намір відвідувати хутір, а то й переселитися туди на старість, але змушений був через суд продати землю, щоби погасити борги за друк своїх творів “Україна” та “Михайло Чарнишенко”. Землю купив у Глухівського суду 1856 року шосткинський цейхвартер Рябцов Іван Іванович, який довго працював на Шосткинському пороховому заводі, починаючи з посади унтер-цейхвартера в чині 13 класу колезького регістратора 1825 року, закінчуючи цейхвартером в чині 9 класу титулярного совітника (штабс-капітана) 1861 року. Невдовзі він розпродав хутірську землю. Мабуть, та частина, де була хата Кулішів, дісталася

власнику сусіднього хутора Мезжелову (Гукову), а друга частина відійшла під новий четвертий хутір (4) позначений на мапі 1863 року між хутором Гуковим та хутором Куліша.

Нині на зелену пагорку неораного поля, де була хутірська хата Кулішів, ростуть чотири старі липи, поряд із якими 2005 року встановлено знаменний для всієї України пам'ятний знак — дзвін. 2010 року на місці садиби провів археологічну розвідку глухівський археолог Ю. О. Коваленко, що мав встановити міс-

це поховання батька Куліша. На жаль, поки що пошуки не дали результату. Проте знайдено чимало монет, натільний хрест разом із монетою 1819 року — року народження Куліша. Безцінні знахідки зберігаються в Шосткинському музеї П. О. Куліша при Центральной міській бібліотеці Л. Толстого. Найдавніша монета сягає польських часів, точніше, часів знищення Вороніжа королем Яном Казимиром узимку 1664 року. Можливо, з того часу й з'явився хутір Куліша на маківській дорозі.

Микола ЦИМБАЛЮК

Тьмяні тіні минулого

Мені вперше довелося побувати на художній виставці, де відвідувачів було не густо — я один. Лише під кінець огляду завітала ще одна жінка, яку, наскільки я зрозумів, цікавила більше техніка пастелі, у якій виконані всі майже двадцять робіт харківської художниці Олени Борисової.

Виставка приурочена 1025-літтю Хрещення Русі (що саме Київської — не згадується) і 400-літтю Дому Романових і мала назву “Цвіт імператора”. Вона експонувалася в одному з невеличких залів корпусу Микільської шпитальної церкви, а її організатори — громадська організація “Рускій дом” та Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник.

У невеличкому інформаційному листку, який вивісили на дверях при вході, зазначалося, що надзвичайно натхненні образи членів царської родини (останнього російського царя Ніколая II) зазвичай зображувалися в чорно-білій фотографії. “Однак яскраві фарби Олени Борисової наближають імператорську родину до нашої реальності. Мотиви та вчинки царя-страстотерця, його жертвове служіння та подвиг родини зможуть стати духовним взірцем, допоможуть молоді знайти духовні орієнтири”.

Переглядаючи картини Борисової, ловив себе на думці, що художниця справді майстерно володіє пастеллю. Такої пластичності, таких ніжних тонів і напівтонів, м'якого переходу одного кольору в інший, а отже, можливості передати найтонші почуття людини чи риси її характеру не дає ні живопис олійними фарбами, ні темпера, ні, тим паче, кольорова графіка. Саме пластичні можливості пастелі, наприклад, допомогли російському художнику Леоніду Пастернаку якнайтонше передати атмосферу дому Льва Толстого (“Лев Толстой з родиною в Ясній Полянці”, 1902 р.).

Більшість картин Борисової (“Отцовские доспехи”, “Анастасия”, “Царевич Алексей в казацкой форме”, “Татьяна”, “Александра Федоровна”, “Теченье вечности”, “В царском селе”) також передають духовний світ портретованих. Наприклад, суміш гордості і приреченості (“Імператор”), лагідності, задержаності (“Царевна Мария на лошади”) і смиренності (“Спаси Господи!”). Загалом же майже вся експозиція (у більшості жіночих портретів бринить неви-

дима сльоза в очах) оповита ореолом духовної боротьби, тихого смутку і печалі. А в образі імператора Ніколая II — готовність до жеребу долі, смиренність і твердість.

Остання риса характеру вінценосця у поєднанні з самопевненістю були справді характерними для Ніколая II. 1894 р. він, тоді ще 26-літній юнак, продемонстрував це одразу після вступу на російський престол. У виступі перед депутатами земств, у складі яких було багато поважних і відомих громадських та державних діячів старшого віку, він зірвався на фальцет, що перейшов у вереск. Він назвав “бесмысленными мечтаниями” всі розмови, що точилися у тогочасному суспільстві щодо вкрай обмеженої участі земств у справах внутрішнього управління. Романов-молодший розцінив це як замах на усталену і рясно скроплену кров'ю мільйонів росіян, українців, білорусів, татар, народів Прибалтики, Кавказу, Середньої Азії і Далекого Сходу та ін. непопущеність самодержавства, на вершині якого на той час уже 300 років сидів Дом Романових.

Тож не дивно, що присягати на вірність царю Ніколаю II змушували не лише все доросле населення, а й 12-літніх дітей. Із цього приводу навіть Лев Тол-

стой 13 жовтня 1894 р. записує в своєму щоденнику: “Невже вони думають зв'язати цим дітей? Хіба не очевидним є те, що ця сама вимога показує їх вину і усвідомлення її. Хотять утримати і спасти самодержавство, що тоне, і посилають на виручку йому православіє, але самодержавство втопить православіє і саме потоне ще хутчіше...”.

Офіційна імперська пропаганда віками хрестом, вогнем і шибеницею насаждала населенню тюрми народів — Російської імперії переконання, що цар — намісник Божий. Навіть 2000 р., коли Архієрейський собор Російської православної церкви ухвалив **політичне рішення** про зарахування до сонму святих Ніколая II і його родини, частина російського попівства дійшла крайньої межі святотатства. Вона вважає, що прославлення царя як страстотерця недостатньо, бо він є “царьом-іскупителем”. Лише заява Алексія II, що подібні твердження — блюзнірство (бо подвійне спокути один — Господа нашого Ісуса Христа), дещо пригасила імпернекрофільську епідемію.

Трагедія царської родини як звичайних людей не може не викликати душевного болю і глибокого співчуття у кожного, хто сповідує принципи християнської моралі. Такий же, а може,

стократ більший біль і співчуття викликають сотні жертв січневої мирної демонстрації 1905 р. в Петербурзі, коли робітників, селян, жінок, старих і дітей, які йшли до свого царя просити хліба і захисту, розстріляли і розігнали війська. Після того Ніколая II у народі назвали Кривавим. А Ілля Рєпін, художник імператорського двору, автор одного з найкращих портретів Ніколая II після кривавої неділі біля Зимового палацу назавжди пориває з царським Петербургом, подавши рапорт про відставку.

Для вінценосця, як і для всього Дому Романових (Івана Грозного, Петра I та ін.), кров людська була як водія. Згадаймо тисячі жертви царської авантюри на Далекому Сході, коли імператору, володарю 1/6 земної суші забаглося “воссоединить” ще кілька кам'янистих островів Японії. А 1914 р., демонструючи імперську силу, прагнучи утвердити себе в Європі, Ніколай II кинув у горнило Першої світової вже не тисячі, а мільйони безневинних жертв своїх підданих. Вони не канонізовані, їх не оголошено святими, але вони справжні страстотерці землі не лише Російської, а й упокорених силою зброї земель “інородців”, зокрема й українців.

Не думаю, що харківська художниця про всі ці перебіги вчо-

рашньої “нашої спільної історії” не знає. Тим паче, що, згідно з сімейними переказами, її предок нібито з дворян і служив в охороні імператорських покоїв. А приналежність до дворянського прошарку, до обраних, мала б сформувати навіть у нащадків і певну культуру, й освіченість, і розвинений інтелект, і певну мораль. Історія України рясніє іменами нащадків дворян (не тільки вихідців з української козацької старшини), які свято шанували мову, традиції і звичаї українського народу і які залишили помітний слід у нашій культурі.

Щодо Олени Борисової, то шкода, що, безперечно, талановита художниця, знехтувала не лише високим покликанням культури, а й простими морально-етичними орієнтирами як для митця, які дозволяють йому відрізнити добре, світле, святе від темно-тьмяними тіней минулого.

Про це ж свідчать в інформаційному листку про виставку художниці і посилання на сентенції відомого українця і російського шовініста пріснопам'ятного Василя Шульгина, який заперечував українців як націю і марив “Русью трієдіною”. Справді, “ужасно мучительные рожиса самодержавца” поклали на виставці “Цвіт імператора”.

Наша газета вже писала, що в Україні (див. матеріал М. Олійник, СП № 29 за 2013 р.) почалася церковна ексгумация царських трупів. Але ж одна річ, коли цим переймаються російські попи, які стоять на службі відомої організації, інша — коли митці, у даному випадку громадяни України, йдуть на службу московсько-імперського реваншизму, ар'єргардом якого є “Рускій мір”.

Із кожної роботи — іскорка Божа

Надія КИР'ЯН
Фото автора

Організатори виставки: Пенітенціарне душпастирство Української Греко-Католицької Церкви, Благодійний Фонд “Карітас-Київ”, Державна пенітенціарна служба України, Фонд Андрея Шептицького, Національна спілка художників України, Музей Івана Гончара.

В експозиції представлено близько 200 творів, переданих із пенітенціарних установ усіх областей України. Більшість із них — релігійної тематики, виконані вони у різних мистецьких жанрах і техніках: малярські роботи, різьба по дереву, вишивка нитками та бісером, плетіння тощо.

У день святкування Преображення Господнього 19 серпня відбудеться конкурсне оцінювання робіт. До складу журі входять мистецтвознавці, богослови, відомі громадські діячі. Близько 50 робіт відберуть на міжнародну виставку образотворчого мистецтва в'язнів у Берліні, а решта творів експонуватимуться протягом трьох років у пересувній виставці містами України. Призовий фонд для нагородження формується добровільними жертвами добродійників.

На відкритті виставку представили священнослужителі різних конфесій, мистецтвознавці, державні та громадські діячі, працівники пенітенціарної служби. Розпочав діяство Петро Гон-

У мистецькій галереї Музею Івана Гончара відкрилася виставка-конкурс образотворчого мистецтва в'язнів “Преображення Господнього Любов'ю”, присвячена 1025-літтю Хрещення Русі, яка триватиме до 26 серпня. Захід відбувається під патронатом Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава (Шевчука), Верховного Архієпископа Києво-Галицького.

чар, директор музею Івана Гончара, зазначивши, що музей вважає за честь представити цю акцію.

Керівник Відділу Патріаршої курії УГКЦ у справах душпастирства силових структур України Владика Михайл (Колтун), єпископ Сокальсько-Жовківський сказав: “Усіх нас об'єднує Христос. Чому ми боремося за мир в усьому світі? Не тільки, щоб війни не було, а щоб цей мир був усюди: в сім'ї, в побуті, в громадянському суспільстві. Ми повинні вчитися його дарувати. Від нас повинна походити ініціатива миру, тоді цей мир буде до нас повертатися. Христос є в кожному з нас. Якщо ми йтимемо за Христом, дорога наша буде успішною. Спробуємо відновити ідеали хрещення. Відвернутися від злого. Привернути себе до добра”.

Владика Михайл закликав наслідувати приклад митрополита Андрея Шептицького, який робив виставки, створював музеї, розвивати цю християнську місію у нашій державі, “яка ще спить”, пробудити інтерес до життя, до людей усіх соціальних верств.

Представник управління з питань виконання покарань Департа-

менту кримінальної інспекції та соціально-психологічної роботи із засудженими Державної пенітенціарної служби України передав вітання і найкращі побажання від керівництва цієї служби і зазначив, що співпраця з Церквою щороку набуває ширших, активніших форм і методів роботи, однією з яких є влаштування таких виставок, де люди намагаються зрозуміти себе через Бога, можливо, попросити вибачення за негідні вчинки.

Дуже важливо, що в цій системі з 2000 року працює Міжконфесійна християнська місія — Рада християнських церков, яка координує різноманітні заходи.

Священники Костянтин Пантелей, керівник відділу Курії УГКЦ з душпастирства у пенітенціарній системі України, Протоієрей Андрій Нагірняк, керівник відділу соціальних питань відзначили важливість роботи психологів, волонтерів, що працюють із порушниками законів Божих та громадських, які потрапили в місця, означені в українській мові як “темниця”, де мало світла любові, доброти, і допомагають їхньому пробудженню. Адже допомагаючи іншим, ми допомагаємо собі.

Правозахисник Тетяна Яблонська зазначила, що через недосконалість нашої судової системи, системи покарань у місцях позбавлення волі перебуває багато людей, які не скоїли злочину. Серед тих, що писали ці картини, напевно, є такі люди і вони у хвилини творчості відчують прощення. А для християнина момент прощення того, хто заподіяв тобі зло — дуже велика цінність.

Народний депутат Верховної Ради України Юрій Дерев'яноко додав: “Ми знаємо, що нинішня система, успадкована від радянської, недосконала. Маємо ганебне друге місце в Європі за кількістю в'язнів (перше місце має Росія), а 12 — у світі. Ця ініціатива — ніби промінчик у такому далекому темному закутку нашого життя, який робить ці душі добрішими, кращими. А загалом ми потребуємо ради-

кальної зміни системи покарань”.

Ніна Саєнко, заслужений діяч мистецтв України, сказала: “Мені дуже приємно констатувати, що з кожної роботи промениться іскорка Божа добра і світла. Найважливіше, що людина пробудилася, вона на шляху до пізнання себе, Бога в собі, на шляху до Бога”.

У виступах прозвучала думка, що в'язні, які займаються творчістю, позитивно впливають навіть на тих, хто їх охороняє, на персонал. Такі роботи не може створити людина, яка не має Божої іскри, любові. Офіцер, прапорщик чи державний службовець, у підпорядкуванні якого перебувають такі в'язні, і сам змінюватиметься на краще.

Усі, хто відвідав виставку, дійшли спільного висновку: шукаючи Бога в собі, ми робимо наше життя кращим, вартіснішим.

● МІЙ ШЕВЧЕНКО
Дмитро ЗАХАРУК,
м. Івано-Франківськ

І забудеться срамотня давня година

Відколи навчився сприймати мову, відтоді слухаю Шевченкове слово. Відколи вивчив літери, відтоді й досі читаю Шевченкове слово. Вивчаю Шевченкове слово: у школі й педагогічному училищі, в педагогічному інституті на факультеті української філології, в університеті на журфаку, працюючи в школі, у пресі, в громадській роботі й політиці, у наукових студіях. І завше знаходжу щось нове. Ось і нині, коли за спиною промайнуло 73...

Спочатку було Слово. Слово було у Бога. І слово було Бог.

...Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово.

Як часто ми повторюємо ці знамениті фрази зі Святого писання і з Шевченкового писання. А чи задумуємося над ними? Як розуміємо їх?

Але спочатку про Україну Шевченка і про Шевченка-Україну. Україна для поета — істота абстрактна, міфічна, навіть містична, водночас жива, реальна, найрідніша, найдорожча і найголовніша — ненька. Відвічна й довічна. Нещасно-вбога і — у Бога. Звернімо увагу на добре знані “Заповіт” і “Послання”. Шевченко — той самий, котрий писав:

Мені однаково, чи буду
Я жити в Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині,

заповідав поховати себе в “Україні милій”, повстати і порвати кайдани, “вражаю злою кров’ю” освятити волю, збудувати сім’ю вільну, нову і не забути пом’янути його “незлим тихим словом”. Разом з усіма хорами на всіх шевченківських заходах співаємо “Заповіт”, але не звертаємо уваги на повний зміст цього містичного твору. А багато хто й не знає. Бо не весь текст співаємо. Чи головні зв’язки бережемо, чи боїмось — віряни богохульство почути, а атеїсти — святість молитовну. Отже, ми не співаємо:

Як понесе з України
У синє море
Кров ворожу... отойді я
І лани і гори —

Все покину, і долину
До самого Бога
Молитися... а до того
Я не знаю Бога.

Вдумаємося у ці рядки. Заповівши поховати своє тіло в рідну землю, великий син України не дозволяє своїй душі впокоїтись, а залишається зі своїм народом, поки разом із ним не здобуде волі. **І через неволю вважає себе безбожним грішником, котрий “не знає Бога”, і не достойний линути до Бога, аж поки не “понесе з України // У синє море // Кров ворожу”.** Отже, Шевченко бачить містичну єдність живих і мертвих у боротьбі за українську ідею, яку сповідував і яку проповідував: порвати кайдани гнобителів, збудувати високоморальне суспільство, яке жило б, зберігаючи історичну тяглість.

Ще чіткіше простежується таке бачення нації у самому заголовку твору “І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє послання”. Отже, Україна для Шевченка — містична спільнота, єдине єство мертвих, і живих, і ненароджених, з якими можна спілкуватися, на яких можна впливати, бо, якби думав інакше, то не звертався б до них із таким важливим “посланням”.

А тепер про “Слово”. Спочатку, тобто першим актом творення світу було Слово — себто ідея, задум, план, проект, закон і гарантія виконати задумане й спроектоване, охоронити його. Слово це (ідея, задум, план, проект, закон, гарантія) було в Істоті найдосконалішої, всесильної, наймудрішої, найнадійнішої — у Бога. І було це Слово досконалим, і було воно прекрасним аж до рівня божественного, було великим і величним — Слово-дух святий, Слово-Бог. За цим Словом-ідеєю сотворено світ, і все на світі. І ті спільноти, які не схибили з Господньої дороги, за Божим прикладом мають також творити себе, творити своє майбутнє за ідеєю, яка має вписуватися в Господнє Слово-ідею. На всіх етапах націєтворення, існування нації це національна ідея. У написаному за два роки до відходу із земного життя “Подражанні 11 псалму” поет проголосив наведений на початку цієї статті оберіг. Ми часто цитуємо ці рядки і обов’язково вказуємо, що їх автор — Шевченко. І не звертаємо уваги, що це — пряма мова, мова Всевишнього. Отже, слово на сторожі рабів — не просто поетичне Шевченкове слово. Це — проголошене Шевченком Господнє слово — ідея, Божий промисел, план, закон, гарантія виконання того плану, а значить надія на краще, віра в майбутнє, наснага до боротьби за нього.

Через усю творчість поета-мислителя, поета-будителя проходить турбота про сім’ю як головний соціум суспільства і про українську націю: її єдність, служіння її проводу національній ідеї, життя і розвиток України за Господнім Словом-ідеєю. Прикладів безліч. Приверну увагу до кількох. Шевченко зі своїх творів найбільше любив “Садок вишневий коло хати” — невибагливий ідилічний образок із побуту сільської родини. Наприкінці життя поет створив буквар, у якому для першого читання вмістив тексти про Бога і християнську віру, про благодать дружнього братнього життя, а також дві думи, герої яких мучаться через гріхи перед родинами і перед нацією.

Якою ж бачив поет національну ідею? У центр буття Кобзар ставив людину. Мертвих, і живих, і ненароджених він в

основному оцінював за критерієм творіння слави чи неслави. Він був переконаний, що “все гине”, а “слава не поляже”. Цікаво простежити за варіантами добре знаного уривка з поезії “До Основ’яненка”. Під враженням нариса Квітки-Основ’яненка “Головатий” Шевченко написав: **“Наш завзятий Головатий // Не вмере, не загине. // От де, люде, наша слава, // Слава України”.** Коли П. Куліш переконав його, що поетика вимагає чогось кращого, а Антон Головатий не був аж такою визначною фігурою, вартою Шевченкового слова, Кобзар змінив ці рядки: **“Наша дума, славослови, // Не вмере, не загине; // От де, люде, наша слава, // Слава України!”** І аж по наступних роздумах з’явилася: **“Наша дума, наша пісня // Не вмере, не загине...// От де, люде, наша слава, // Слава України!”** Отже, славою для України поет вбачав провідників, що наполегливо працювали задля нації; “славословів”, тобто тих, хто своїм словом проповідував національну ідею слави України; високу культуру нації, виражену в народній творчості.

З боєм і гнівом Шевченко-мислитель викрив і осудив неславу України у своїм “Посланні” до мертвих, живих і ненароджених українців, зробив пророчі застереження, дав мудрі настанови вчителя. Якщо виконаємо заповідане Кобзарем, то реалізуємо українську національну ідею.

І забудеться срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України.

Отже, сповідувана Кобзарем українська національна ідея виражається двома словами: “Слава Україні!”.

Людина — родина — Україна — світ. Така нерозривна єдність простежується в усій творчості поета. Вселенську важливість національної ідеї слави України Шевченко детермінує так: якщо оживе добра слава України, тоді

І світ ясний, невечерній
Тихо засіє.

Ми частково виконали заповіт поета і поховали його в Україні милій. Разом із ним тепер виконуємо його й Господнє слово — творімо славу нашій Батьківщині.

Людмила СТАРОВОЙТ,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури і методики навчання Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Краєзнавців Миколаївщини давно приваблює тема зв’язків Тараса Шевченка з півднем України. Окремі грані цієї проблеми висвітлювалися у різних періодичних виданнях. Це публіцистичні виступи В. Бойченка, Д. Кременя, П. Панячука, А. Ситченка, Л. Старовойт, Л. Цимбал та інших, наукові праці І. Берези, І. Даниленко, М. Майстренко. До 200-літнього ювілею письменника заплановано видати серію книжок, серед яких найсолідніша праця — шевченківський енциклопедичний словник Миколаївщини. Кілька років тому побачило світ видання статей В. Бойченка, присвячених зв’язкам Т. Г. Шевченка з Миколаївщиною. У квітні 2013 року презентували перевидане унікальне дослідження “Словничок Шевченкової мови” Нестора Малечі (перша праця з дослідження лексики творів Т. Шевченка), що вийшло у Миколаєві 1916 року.

І ось відомий шевченкознавець Миколаївщини, кандидат медичних наук, доцент Гуманітарного інституту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, голова Миколаївського відділення Всеукраїнського товариства “Просвіта” Ігор Марцінковський видав збірку своїх статей “Дешифрація до Шевченкіани Миколаївщини”. До книжки увійшло 36 статей дослідника.

Шевченко і Миколаївщина

Із них читач довідається про маловідомі сторінки в біографіях людей, які були друзями чи знайомими Шевченка і мешкали чи перебували певний час на Миколаївщині: О. Навроцький і Я. Кухаренко, Я. де Бальмен і В. Даль, брати О. та І. Бутакови та багато інших.

В одній зі статей автор досліджує вірогідність версії про перебування Т. Шевченка на Миколаївщині 1859 року (село Голоскове), висловлену у спогадах Михайла Яшовського, і переконливо вказує на їхній міфологічний характер, малоаргументованість, відсутність доказової бази. А от стаття про перебування на гастролях у Миколаєві двоюрідного внука поета Василя Кузьмовича Шевченка у серпні 1908 року містить багато цікавих подробиць із життя тогочасного міста. Автор переглянув місцеву періодику за останню чверть XIX та першу чверть XX століття та ввів у науковий обіг чимало раніше невивчених фактів. Він простежив, як миколаївські реалії відобразилися у творах Т. Г. Шевченка, натрапив на слід невідомого списку Шевченкової поеми “Сон”, що був зафіксований у кримінальній справі про вбивство та пограбування відомого краєзнавця Ф. Т. Камінського.

Вражає широта охоплення матеріалу дослідником. Наприклад, що спільного з Миколаївщиною і Шевченком має відомий мандрівник, антрополог, лікар за фахом М. М. Миклухо-Маклай? Дослідник скрупульозно вивчив генеалогію його

роду й порадував читачів низкою відкриттів про причетність до долі Шевченка його батька, оприлюднив напівзабуті матеріали про приїзди й перебування в Миколаєві М. М. Миклухо-Маклая. А ще нагадав сучасникам про те, що один із перших перекладачів поеми “Гайдамаки” російською мовою — уродженець Миколаєва П. Гайдебур, а виходець із Вознесенська С. Южаков став автором першої енциклопедичної статті про Великого Поета.

Ігор Марцінковський вивчив не лише матеріали літературних та архівних джерел, а й експонати музейних і приватних колекцій миколаївців. Це дало змогу підготувати статті про медалі та грошові знаки із зображенням Т. Шевченка, що зберігаються у колекціонерів Миколаївщини. Але на найбільшу увагу заслуговує історія жетона із зображенням Т. Шевченка, який випустило Миколаївське об’єднання “Просвіта” до своєї річниці 1908 року. Тут автор став першовідкривачем, оприлюднив матеріали Миколаївського державного архіву.

Книга містить низку фотодокументів, багато з яких опубліковані вперше. Видання буде корисним для широкого кола шанувальників і дослідників української літератури, збагатить історичну пам’ять сучасного покоління, скероване на піднесення його національної свідомості, стане гідним внеском у пошанування поетаті Т. Г. Шевченка.

Вічний як народ

Зоя ДІДЕНКО,
голова Хмельницької міської “Просвіти”

Хмельницьке міське Товариство української мови імені Тараса Шевченка “Просвіта”, одна з найактивніших організацій, що входять до громадської ради при Хмельницькому міськвиконкомі, готується достойно зустріти 200-річчя від дня народження Великого Кобзаря, яке відзначатимемо у березні 2014 року.

Серед запланованих правлінням Товариства заходів, особливе місце посідає підготовка до друку видання міської “Просвіти”, присвяченого цій надзвичайно важливій даті.

У назву книжки винесено фразу з Шевченкового “Щоденника”, записану 21 грудня 1857 року, де йдеться про приїзд Михайла Щепкіна у Новгород для зустрічі з Тарасом Григоровичем після його заслання.

“Який я шасливий тою нелицемірною дружбою!”

Упорядники видання прагнули віднайти цікаві факти з життя десяти Тарасових друзів, бо саме з ними, на наш погляд, дружба Шевченка була найсердечнішою.

Іван Сошенко, Євген Гребінка, родина Тарковських, Яків Кухаренко, Михайло Щепкін, Осип Бодяньський, брати Лазаревські, Андрій Козачковський, Григорій Честахівський — стали героями 47-го видання Хмельницької міської “Просвіти”.

Найближчим часом книжка про друзів Тараса Шевченка побачить світ у друкарні Анатолія Мельника.

Святині рідної землі

Наталія КУЧЕР,
науковий співробітник Національного музею літератури України

Саме хрещення Київської Русі 988 року і прийняття візантійської традиції стало поштовхом до могутнього духовного прориву, що призвело до розквіту культури. Від самого початку, вже з XI століття з'явилися вершинні досягнення в літературі, живописі, архітектурі, які й нині є еталоном і джерелом натхнення для багатьох митців.

Темі спадкоємності традицій, зверненню до християнських пам'яток нашого народу присвячена виставка “Святині рідної землі” — це спільний проект Музею літератури та Дирекції художніх виставок. Тут представлено 25 творів українських митців: народних художників України Віктора Рижих, Олександра Губарева та Бориса Туліна, лауреатів Шевченківської премії Валерія Франчука та Костя Лавра, заслуженого художника України Григорія Синиці, Владислава Мамсікова, Марини Яценко, Тетяни Туліної, Володимира Гарбуза та інших.

Центральна частина виставки — величезне полотно молодого живописця Андрія Дудченка — триптих “Хрещення князя Володимира” (грант Міністерства культури України 2009 року), виконаний у колористиці давніх фресок. Це полотно довго споглядають відвідувачі, бо митець передав духовну сутність події, атмосферу напруженості й водночас урочистість.

Святкові, по-дитячому радісні акварелі Григорія Синиці, які він створив в останні роки життя: “Брама Заборовського”, крізь яку проглядається сад, “Кирилівська церква” і навіть “Руїни Успенського собору”. Митець звертає погляд глядача на вічність червоного неба та високість лаврської дзвіниці, а не на купу каміння, що залишилася від собору — в цьому його відчуття відродження святині.

Владислав Мамсіков. “Боричів тік”

До урочистостей, присвячених 1025-річчю Хрещення України-Руси в Національному музеї літератури України відкрито дві літературно-мистецькі виставки — “Святині рідної землі” та “Благослови, душе моя, Господа...”. Ці виставки стали органічним продовженням експозиції Музею, яка представляє тисячолітню історію нашої писемної літератури, наснаженої ідеалами християнства.

Почуттям позачасовості, таїни пронизані картини Віктора Рижих “Андріївський узвіз” і Владислава Мамсікова “Боричів Тік”, “Вулиця Покровська”. Глибоко особистісними є також пейзажі Олександра Губарева, Марини Яценко та Валерія Франчука — в них відчувається потужний духовний зв'язок із минулими століттями. Це можна сказати про всі твори, — адже на них київські церкви не лише видатні архітектурні пам'ятки, а передусім храми духовності.

Вагомою частиною виставки стали раритети з колекції Національного музею літератури — вони також святині нашої землі. Це християнські пам'ятки: рукописна книга XVII століття “Ліствиця” Іоана Синайського, письменника-святого, який жив у VI столітті. Ця книга, в якій він передав свій досвід ченця-аскета, ще за його життя розповсюджувалась у списках і стала справжнім бестселером християнської літератури. В численних перекладах вона була відомою в усіх осередках християнства і мала великий вплив на іконографію та літературу — так, уже Києво-Печерський патерик її двічі цитував. На думку деяких дослідників, її завжди возив із собою Микола Гоголь — ім'я Акакія Акакійовича в його “Шинелі” з'явилося саме завдяки смиренному ченцю з “Ліствиці”. На виставці книга розкрита на кольоровій ілюстрації — на ній зображено Іоана Синайського (Ліствичника, як його вшановує Православна Церква), біля сходів духовного вдосконалення, які ведуть на небо.

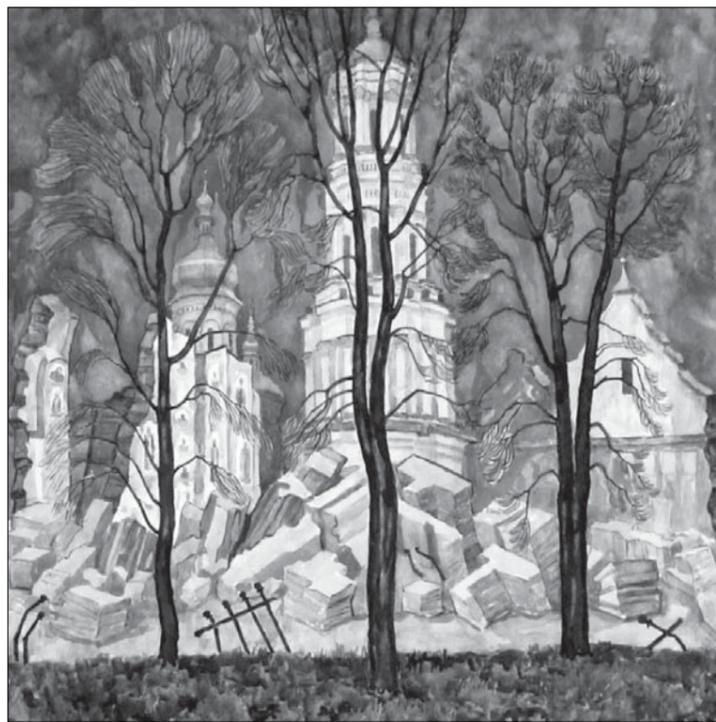
Серед унікальних видань — перша на українських землях друкована книга — львівський “Апос-

тол” Івана Федорова 1574 року. Видана накладом у тисячу примірників, красиво оздоблена, вона одразу стала раритетом. На сьогодні відомо про 86 книг “Апостола”, і останній зі знайдених експонується на виставці. Поряд перша друкована книга із сюжетною ілюстрацією — “Учительне Євангеліє” (Крилос, 1606). Саме через переклади книг Святого Письма та інших пам'яток ішло до нас християнське вчення про любов як найвищу цінність — преображення душ людей давало плоди в усіх сферах життя: політичній, суспільній, культурній. Розвій християнської традиції в часи Київської Русі та добу бароко збагатив не лише вітчизняну, а й світову культуру.

Поряд зі старовинними фоліантами на виставці експонуються нові, розкішно ілюстровані книги, видані в незалежній Україні. Це ті книги, презентації яких відбулися в Національному музеї літератури за останні роки. Серед них — “Давидові псалми” Тараса Шевченка, “Українська ікона” Дмитра Степовика, “Наші церкви” Зірки Мензатюк, “Дитяча Євангелія” з ілюстраціями Костя Лавра. В окремій вітрині — дитячі видання Біблії, молитовників, подаровані музею Союзом Українок Америки.

Продовжує тему християнських мотивів виставка “Благослови, душе моя, Господа...” — це стислий огляд творів нашої культури XI—XX століть у першодруках і сучасних виданнях із музейних фондів. Окраса виставки — рукописна книга церковних співів на вересень місяця XVIII століття, а також перше видання книг Старого і Нового Заповіту у перекладі Пантелеймона Куліша, Івана Левицького та Івана Пулюя, що побачило світ у Відні 1903 року. А вже Валувеським циркуляром було заброньовано друкувати Біблію українською мовою. Видання цього перекладу мало величезне значення для національного та культурного відродження України.

В експозиції представлено саме ті зразки писемності літератури, які нерозривно поєднані зі світовою християнською традицією. Пам'ятки XI—XII століть: “Повість минулих літ” Нестора-літописця, “Києво-Печерський патерик”, “Слово про закон і благодать” митрополита Іларіона — зросли з мудрості священних книг Біблії і стали явищем не лише історії та літератури, а й духовності українців. Ми-

Григорій Синиця. “Руїни Успенського собору”

хайло Грушевський писав, що “Києво-Печерський патерик” був найбільш читаною українцями книгою. “Життя святих”, що написав українець, митрополит Дмитрій Ростовський — найавторитетніше джерело знань про подвижників духу і донині.

На виставці експонуються також твори київських поетів XVII—XVIII століть, написані в епоху бароко. Живильна сила християнської етики в поєднанні з вишуканою літературною формою проявилася у творчості викладачів та учнів Києво-Могилянської академії — першого університету на східнослов'янських землях, який створили за взірцем єзуїтських колегіумів Західної Європи. Справжнім носієм християнського вчення став один із її випускників — поет, філософ, богослов, музикант — Григорій Сковорода. Його книга поезій “Сад божественних пісень”, як і інші твори, “проросла із зерен Священного писання” і стала класикою української літератури.

Роздуми про Бога і про вічність, переспіви та переклади біблійних сюжетів звучали у творах українських митців XIX століття — в експозиції поема “Марія” Тараса Шевченка, “Мойсей” Івана Франка, поезії Лесі Українки та Юрія Федьковича та ін. В літературі XX століття — в часи йогойовничого атеїзму, найбільшого мучеництва християн і переслідування Церкви, коли у всіх виданнях слово “Бог” друкували з малої літери, внутрішні сповіді, звертання до Творця з'являлись у творах поетів Розстріляного відродження, поезії Павла Тичини, Максима Рильського, шістдесятників Івана Світличного, Ігоря Калинця, Євгена Сверстюка, Миколи Горбала та багатьох інших. В офіційній радянській літературі 1986 року побачив світ роман із промовистою на-

звою “Собор” Олеса Гончара про загрозу бездуховності сучасному суспільству — одне з видань експонується на виставці. Ці книги свідчать про глибине укорінення християнської етики в літературу, всупереч заборонам і гонінням.

Християнська традиція ніколи не припинялась в українській діаспорі — у вітринах скромні книжки повоевних років, видані в Мюнхені 1847—48 років — одна з них на пошану Богородиці. Поряд солідна антологія християнської поезії “Тисячоліття”, видрукувана до 1000-ліття Хрещення України-Руси, дати, від якої почалося “наше самоусвідомлення як живої гілки на вічному дереві життя духовного” (Є. Сверстюк). Із численних видань незалежної України експонуються презентабельні видання “Українська рукописна книга” Якіма Запаса, “Про молитву “Отче наш”, “Християнська абетка” Дмитра Степовика, збірник української релігійної поезії “Слово Благовісту”, переклади “Божественної комедії” Данте, “Сповіді” Августина та інших творів світової культури.

Із мистецької збірки музею експонується також рідкісна ікона — зображення святої Варвари з Всевидючим Оком (XVIII ст.), картина Івана Іжакевича “Нестор-літописець” 1911 року, ікона на склі “Святий Миколай” Олександра Ковальчука, “Христос у терновому вінку” та “Мойсей” Євгена Безніска, “Чорнобильська Мадонна” Ольги Федорук, “Вічність” Галини Зубченко, “Богородиця з немовлям” Юрія Нікітіна, народні картинки Анастасії Рак і Михайла Онацька. Більшість із цих творів були подаровані Національному музею літератури авторами.

Виставка “Благослови, душе моя, Господа...” експонуватиметься до кінця вересня 2013 року.

Василь РЯБИЙ,
м. Коломия

Оаза для митців

Щороку в мальовничому куточку Прикарпаття — Татарові відбуваються пленери, в яких беруть участь митці з усієї України.

— І вже не маємо права сказати, що призупинилося творче життя, — зауважив керівник пленеру, художник із Закарпаття Іосип Блецка. — Ми тут багато років маємо можливість завдяки спонсорам поєднувати творчість з відпочинком, набиратися в цій оазі натхнення і здоров'я.

Цього літа на проведення пленеру запросили майстрів текстилю на чолі з науковцем, дослідником національних текстильних виробів відповідної кафедри Львівської академії мистецтв Зіновією Шульгою, яка висловила свої враження:

— Приємно здивована, що нашу ідею чергового пленеру з його ключовими поняттями етнокультури та екології благословив отець Володимир Касія, підтримали шанувальники, які посправжньому дбають про духовне

відродження, розвиток народного мистецтва, надали нам помешкання, змогу спілкуватися, поєднуючи прекрасне з корисним.

На пленер прибув гурт митців і науковців, які працюють у галузі текстилю і складових вишивки й ткацтва, зокрема Олександра Пренко з Кіровограда, Галина Рудницька з Білорусі, Олександра Долоянц з Хмельницька та інші. Було продемонстровано етнострій для дітей і дорослих у його традиціях і новаторстві. Привер-

нув увагу текстильний одяг з елементами вишивки, яким зачарували присутніх Ярослав та Оксана Сахро.

Захоплено знайомилася з митцями гостя — керівник Українського культурного центру в Сургуті Олеса Купальська, яка не випадково потрапила на пленер. Вона розповіла, що культурний центр у Росії об'єднує творчих людей, шанувальників українства. Його мета — зберегти національне мистецтво в російському середовищі. Ведеться просвітницька діяльність, відбуваються свята з українськими

обрядами і ритуалами у національних строях.

Поділилася думками і завідувачка філіалу писанкового розпису Коломийського національного музею Гуцульщини і Покуття імені Й. Кобринського Мирослава Бойків:

— На цих пленерах завжди теплі взаємини, обмін досвідом, творчі пошуки, зростання майстерності. Вони утверджують національний дух. Про це турбуються натхненники творчих зібрань у культурному та оздоровчому центрі “Пацьорка” уродженці села Ковалівка на Коломийщині Любомир і Ростислав Сав'юки.

Іван РЯБЧИЙ

...Людина від присутності в
ній любові спалахує,
від відсутності її стигне, а
втративши любов, помирає.
Е. Сведенборг

Є поети, які можуть — доходячи часом навіть до математичних формул — пояснити символіку та прихований зміст своїх творів. Серед них — фахівець із символізму, віртуозний перекладач і вимогливий до себе та інших молодий поет Дмитро Чистяк. У післяслові до своєї нової поетичної збірки “Надсадний сад” він ділиться думками про свою творчість. “Стан медитативної, очищеної від гри розуму єдності зі світом, — міркує Чистяк, — розкриває імпульси, які подають рослини, тварини, каміння, сонячний промінь, різні прояви Душі Світу через Душі Одиничні”. Душі Світу... Запам’ятаймо цей вислів — ще повернемося до нього.

“Книжечка ця — лише запис митей, об’єднаних одним віковичним запитанням: для чого ми на цій Землі й чи прийде небуття зі смертю?”. Чистяк належить до людей, яким болить за світ. Це їхній хрест, якого, можливо, вони аж ніяк не прагнуть, але який доводиться нести все життя. Дмитро тонко відчуває світ, глибоко переймається ним, кожною його істотою, кожним проявом, кожною людиною, щонайменша шкода, найдрібніша пляма викликають у нього ліричну реакцію. Оце я й називаю “поетичним камертоном”.

Сучасна література схильна до втеч у примарні світи, відтак, світ “виноградних церков” та охоплених полум’ям ставів — світ візійної поезії Чистяка — прозорі-

«Прості слова у молодих очах...»: «Надсадний сад» Дмитра Чистяка

ший і мелодійніший за інші; молодому поетові вдається знайти оту тонесеньку стежку між явою реалізму та потойбіччям уяви. Поезія Чистяка — ніби замовляння, яким він намагається раз у раз повторити мить Воскресіння, перемоги Смерть. Це ніби боротьба Якова з Господом зі смерку до світання — радісно-опромінена, сповнена виражаючого смутку та щасливих передчуттів. Кожний рядок поезії Чистяка дарує надію, кризь страдницьку усмішку Ісуса-птаха, Ісуса-квітки проступає живодайне, життєтвердне сяйво.

Солодка боротьба з уявою, світотворча борня, добре відо-

ма кожній релігії (зрештою, саме з неї починається будь-яка міфологічна система) — властива і творчості найбільших митців. Фресковий живопис Мазаччо і Джотто, розписи Софії Київської, пісенна творчість видатного вірменина Комітаса, лагідне світло поезії Тичини, що пробивалося кризь залізні мури страдницького животіння... Чистяк, чий твори можна назвати фресками в мініатюрі, належить до цього ж ряду; маленька книжечка на шістьдесят сторінок — виціджене з душі за дев’ять років життя. І якщо це — “миті справжнього життя”, як пише сам автор, то як мало було тієї щасливої “справдешності” в його житті! Але ж і як багато — порівняно з переважною більшістю людей, у яких отих митей-прозорів узагалі не буває...

Чистяк — особлива людина, що створила довкола себе власний Олімп. Серед “олімпійців” — і вже згадуваний Павло Тичина (“Скорбну матір” Дмитро переклав французькою, зберігши найцінніше в поезії Павла Григоровича — мелодію, Музику Слова), живий класик французької поезії Ів Бонфуа

(переклади його філософської лірики друкувалися свого часу в журналі “Сучасність”), апостоли символізму Моріс Метерлінк (здається, Чистяк надумав перекласти українською мовою більшу частину творчого доробку автора “Блакитного птаха”) та Шарль Ван Лерберг (однокласник і — в символістській драматургії — попередник Метерлінка), письменниця-алхімік Маргеріт Юрсенар (за переклад її роману “Чорне творіння” Дмитро Чистяк одержав премію Програми “Сковорода” Посольства Франції та премію Міністерства культури Об’єднання Валлонія-Брюссель у Бельгії), фламандський мистик Ян ван Рюйсбрук, художники Джотто, Сандро Боттічеллі, Ієронімус Босх, Фердинанд Кнопф, Данте Габріель Россетті тощо. Цю низку можна продовжувати, проте й з уже названих постатей вимальовуються основні риси творчої манери Дмитра Чистяка: чистота ліній, безжална точність, відмова від зайвих деталей, а отже, — лаконічність, а ще — містичність на межі візіонерства...

Кохання — основний нерв поезії Чистяка. Це поезія Воскресіння. У творах Чистяка є чіткі просторово-часові межі: “до” — глибока жаура, заціпеніння перед Смертю, що доходить до жалобних пісень:

...Зажди
Мій батьку,
Мій серпню!
Але зацвітає герань,
Розіп’ята квітне герань,
Хоча б і по смерті...

Оці смерті лягають, мов “сива тиша”, мов ніч, як у біблійній розповіді про Якова, що боровся з Кимсь: “І зостався Яків сам. І боровся з ним якийсь Муж, аж поки не зійшла досвітня зоря” (Буття 32:25). Так бореться Поет зі Смертю. А символом надії — птах:

Та пролітає птах
І розпрозорить межі,
І зацвітує пожежі
По воскових літах,
І зацвіте труна...

Проте печаль насправді виявляється світанком:

Лягла мені ясна твоя печаль,
Як перший цвіт каштанів
на облеті,

Як над замети калиновий кетяг —
Отак мені ясна твоя печаль...

Прокридання, Воскресіння — це світле “після” поезії Дмитра Чистяка. Ісус мовив: “Я є Любов” — і цим очистив людство. А Воскресіння Йісусове показало, що Любов безсмертна. Чи може це бути виправданням численним людським гріхам? Певно, що ні. “Якщо Бога немає, то чоловік — пан, і все дозволено”, — цинічно свідчував Іван Карамазов. Однак уседозволеність призводить до затьмарення і гниття душі. А Йісусова Любов виправдовує хоч і грішне, та шире, беззастережне кохання, яке призводить до Воскресіння та Спасіння.

...На світлий вир я викохав тебе.
На прірву сині, на далеку осінь
І на відліт над віком високосним,
На тихий сон? — але
посмертна тиш,
Мій білий сну, як молодод
ти сніш!..

Мирослава ВОВК,
кандидат філологічних наук

«Іноді крила ангела шелестять...»

Дмитренко Микола. Іноді... Поезії. — К.: Вид-во «Сталь», 2012. — 80 с.

У сучасному українському літературному просторі спостерігається тенденція домінування масової продукції, низькосортних, нечитабельних творів, які не викликають інтелектуальних зусиль у пересічного читача, не вражають естетикою світосприйняття, не сприяють подоланню аксіологічної кризи у свідомості звичайних людей. Водночас поява творів, які порушують філософські, життєво необхідні проблеми діяльності сучасної особистості, сприймається як цілющий ковток свіжого літературного слова, яке викликає асоціації з власним життям, думками, емоціями, роздумами над явищами нашої української реальності. Такою унікальною подією є вихід збірки оригінальних філософсько-іронічних поетичних творів відомого українського фольклориста, науковця, поета, прозаїка Миколи Костянтиновича Дмитренка.

— ціннісному (“Іноді час міряють деревами, а не людьми. Дерево вище від людини, бо старше. Але людина старших не визнає і не поважає. Хіба що — іноді” тощо);

— професійному (“Колись гусячими перами писали золоті думки, тепер золотими перами пишуть гусячі думки” та ін.);

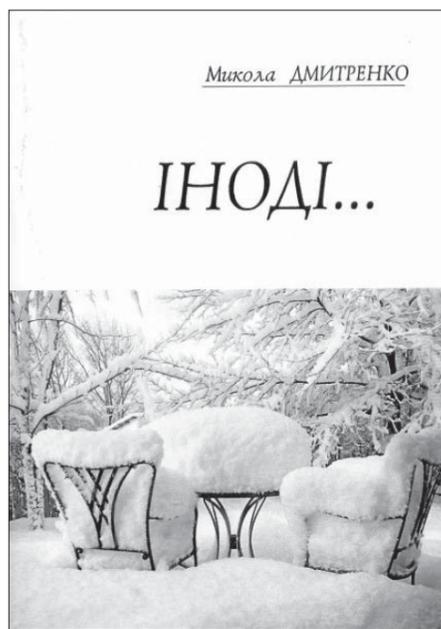
— особистісному (“Іноді золото сліпить очі — відвертаюся. Іноді сам стаю золотим — відвертаються від мене” тощо);

— естетичному (“Іноді запитують: “Яка квітка найкраща?” Іноді називають троянду, ромашку, навіть квітку будяка — смаки у людей різні, але дров-

ні про смаки не сперечалися: найкраща квітка — не зірвана” та ін.);

— інтимному (“Іноді бачу вві сні два образи: безодню і жінку. Падаю в безодню — не дістаю дна. Дивлюсь на жінку — може, і вона — безодня?...” тощо).

У цьому багатоаспектному контекстуальному вимірі ключовою є людина, яка інколи здатна на нерозумні (а то й розважливі!) вчинки, яка цінує (але інколи зневажає) близьких, рідних чужих, яка любить (та інколи ненавидить) коханих, яка інколи втрачає (але

часто знаходить) сенс власного життя, яка інколи зупиняється (але переважно рухається далі) у своєму професійному саморозвитку.

Домінуючим стилістичним прийомом є використання метафори, побудованої на перефразуванні, обігруванні, як правило, фразеологічної конструкції, наприклад, “Іноді правда очі коле, іноді їх позичають у

сірка. Іноді здається: багато сірків розплодилось”. Подібні метафоричні фразеологізми за свідчують заглибленість автора у моделі народного світосприйняття, у традиційні етнічні уявлення, що зафіксовані у народнорозмовній лексиці, фразеологічному фонді мови. Автор, будучи фахівцем із фольклористики, створює на основі відомих народних висловів, оказіональні стилістичні конструкції, вибудовані шляхом їх семантичного обігрування.

Збірка філософсько-іронічних поезій М. Дмитренка є справжньою цікавою подією у сучасному літературному дискурсі, подією, яка репрезентувала талант відомого фольклориста як вдумливого, небайдужого до актуальних соціокультурних, політичних, власне людських аспектів дійсності. Важливо, що смислова конотація, проблемне насичення, стилістична експресія кожного з творів у будь-якого читача викличе активне рефлексивне мислення, асоціативні паралелі, філософські роздуми, які породжуватимуть емоційне очищення, зміну життєвих пріоритетів у напрямі морального, духовного самовдосконалення, що загалом має вплинути і на загальний аксіологічний розвиток суспільства.

Раїса ТАЛАЛАЙ

*Єдине мислю у поезії затримає:
з якої порожнечі, Боже правий,
із коренем душі, з глухих горнят —
воно добує кров'ю, слово правди!*
Володимир Затулівітер

Калина від Затулівітра

“Біжать години плінні і роки, а час за-
вмер...” отут, у рядках віршів у його книж-
ках, що лягли на граніт могили поета на
Козацькому шпилі, у книжках, повних
“нестримних мовних чудодійств” (Іван
Дзюба “На трьох континентах”), які він
так мріяв видати за життя: “Четвертий із
триптиха” (2004; 2009); “Чаша жертвна”
(2009); “Ненаписані пейзажі” (2009); “Тер-
нова гора” (2012), та які вийшли вже піс-
ля загибелі поета й суттєво доповнили йо-
го творчу палітру. Саме безконечно глибо-
кі поезії визнаного митця щороку приво-
дять нас на Затулівітрівські читання.

Цього року на Одинадцятих читаннях,
присвячених 70-річчю від Дня народжен-
ня Поета, яке буде за півроку, ми зустріли
і послухали відомих поетів і письменників:
Станіслава Бондаренка, Павла Вольвача,
Василя Довжика, Михайла Ішенка, Олек-
сандра Косенка, Наталю Клименко, Віру
Носенко, Василя Соляв'я, Оксану Шалак,
Миколу Шамрая, Олександра Шугая, ре-
дактора газети “Хата” Миколу Рудакова.
Літературний музей Володимира Затуліві-
тра збагатився подарованими книжками. А
кожен із нас надихався розкішною приро-
дою Канівських гір на крутосхилах Дні-
пра, наситився творчим спілкуванням, на-

слухався чудових поезій, народних пісень
у виконанні співачок із хору “Гомін”, му-
зики неперевершеного ансамблю Кири-
ла Бородіна і кобзаря із Сумщини Мико-
ла Мошика.

Та найбільше вразила присутніх (а нас
було немало: із Канева, Києва, Кіровогра-
да, Сум, Черкас, Москви, Бобриці, Пше-
нишників) молодь. Як вони читають не-
прості поезії Володимира Затулівітра! І
як добре, що вивчають вони їх на поза-
класних читаннях, готують до літератур-
них конкурсів, до свят. Школярі із с. Бо-
бриці Лілія Постернак та Катерина Шапо-
вал з учителькою Наталею Романюк давно
знайомі з творчістю Поета, бо у їхній шко-
лі діє філіал Літературного музею Воло-
димира Затулівітра. Студент Канівського
училища культури Ярослав Тириник упер-
ше читав Затулівітра і був радий, одержав-
ши у подарунок “Чашу жертвну”.

Особливо тепло вітали всі учителів та
учнів із Черкас на чолі із заслуженою вчи-
телькою, головою “Просвіти” ім. Т. Г. Шев-
ченка Оленою Фещенко. Хочеться наголо-
сити, що черкаські й канівські просвітяни
не просто беруть участь у культурологічних
Затулівітрівських заходах. Вони, як справ-
жні хазяї своєї землі, дбають і про похован-
ня Поета в Бучаку, і про його садибу. Разом
із Літературно-мистецьким фондом Воло-
димира Затулівітра та Черкаською спіл-
кою письменників щороку толокою при-

бірають садибу й могилу Поета. Цього ро-
ку наводив лад у саду кандидат у народні
депутати від Канівського виборчого окру-
гу письменник Леонід Даценко. Напередо-
вні Читань канівці, зорганізовані громад-
ською діячкою Вірою Носенко, цілий день
приводили до ладу садибу. Навіть відпові-
дальний секретар Черкаської “Просвіти”
Валентина Прилуцька, прикута хворобою
до дому, зорганізувала учнів, передавала
кущі квітів для садиби.

Учительська праця й інтелект проявля-
ється в учнях. Досконало, з глибоким ро-
зумінням читали поезії Володимира За-
тулівітра діти черкаських шкіл: Вікторія
М'якота, Сергій Карпук, Максим Моска-
ленко, Богдан Ковач та Юля Тичкова (уже
студентка). Тепло вітали юного черкась-
кого композитора Максима Москаленка,
який пише й виконує під гітару пісні на
слова Володимира Затулівітра.

Традиційна сторінка Читань “Незабут-
ні” була присвячена поету Леоніду Тала-
лаю, роковини поховання якого нещодав-
но минули.

Тривожними були промови пись-
менника і відомого краєзнавця Михай-
ла Ішенка про долю цього краю, цьо-

го понівеченого, але все ще живого села
Бучак і журналіста Дмитра Іванова. Во-
ни закликали стати на захист Середнього
Подніпров'я, не допустити будівництва
Канівської ГАЕС — напланованої еколо-
гічної катастрофи.

Оформлення Одинадцятих читань цьо-
го року було незвично яскравим і свят-
ковим: їх прикрасила виставка “Мамина
хустка” заступника головного редактора
журналу “Справи сімейні” Людмили Гра-
бовенко. Із 300 хусток колекції нам пред-
ставили черкаські великі хустки. Про них
цікаво розповідала мистецтвознавець Ва-
лентина Єфремова та власниця колекції.

Як завжди, прикрашали Читання ви-
шивані ікони Людмили Клюй, майстриня
не гаяла часу, а вишивала наступну роботу,
яка зацікавила навіть місцевого метелика.

Урочистим було традиційне покладан-
ня калини від Володимира Затулівітра на
могилу Тараса Шевченка, яким завжди за-
кінчуються Затулівітрівські читання. 200
років минує незабаром від Дня народження
нашого Світоча. І нам у пам'яті назавжди
закарбувалося Затулівітрове: “...За Сло-
вом — Бог, а третій — він, Тарас”. Творення
поезії — творення мови — творення буття.

СЛОВО *Просвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2013

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць 9 грн 37 коп. на півроку 53 грн 37 коп.
на 3 місяці 27 грн 51 коп. на рік 105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Інтернет-редактор
Олександр ЛИТВИНЕНКО
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР'ЯН
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у серпні — 14 800
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

